

Brancherapport Praktijkgericht onderzoek 2020

Feiten, cijfers en ontwikkelingen

Vereniging Hogescholen

Brancherapport Praktijkgericht onderzoek 2020

Feiten, cijfers en ontwikkelingen

Juni 2021

Voorwoord

Met veel genoegen biedt de Commissie Evaluatie Kwaliteitszorg Onderzoek (CEKO) hierbij haar vierde Brancherapportage aan de Vereniging Hogescholen en daarmee aan allen die op enigerlei wijze bij het praktijkgericht onderzoek binnen het hbo betrokken zijn.

We kunnen vaststellen dat de positie van het praktijkgericht onderzoek in 2020 opnieuw is versterkt en dat de wijze waarop de kwaliteitszorg is ingericht verder aan professionaliteit heeft gewonnen. Zoals we vorig jaar al meldden, is het nu zaak de nog resterende zwakkere plekken te versterken. Tegelijkertijd is het van belang voorbereidingen te treffen voor de nieuwe fase die de kwaliteitszorg vanaf 2022 zal ingaan.

De CEKO heeft er daarom voor gekozen om aan de ene kant aanbevelingen te doen voor verdere professionalisering op basis van het huidige kwaliteitskader en daarbij te specificeren naar de actoren die hierbij actief zijn: onderzoekseenheden, visitatie-commissies, colleges van bestuur en de Vereniging Hogescholen als brancheorganisatie.

Aan de andere kant achtte de CEKO het zinvol suggesties te doen die bij het formuleren van een nieuw Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) behulpzaam zouden kunnen zijn. De CEKO is bovendien beschikbaar om, zij het op gepaste afstand, aan de verdere ontwikkeling van dit nieuwe BKO haar bijdrage te leveren.

Frank van der Duijn Schouten

Voorzitter CEKO

Inhoud

Praktijkgericht onderzoek in 2020 5

- 1 Over het brancherapport 9
 - 1.1 Gezamenlijk kader voor kwaliteitsbeoordeling 9 | 1.2 Informeren en stimuleren 9
 - 1.3 Aandacht voor verschillende aspecten 10
 - 2 Praktijkgericht onderzoek in vogelvlucht 12
 - 2.1 Wat is praktijkgericht onderzoek? 12 | 2.2 Focus op maatschappelijke thema's 14
 - 2.3 Organisatie binnen en tussen hogescholen 18 | 2.4 Samenwerking met de beroepspraktijk 18 | 2.5 Onderzoeksfinanciering 20 | 2.5.1 Totale inzet 20
 - 2.5.2 Inzet per geldstroom 21 | 2.6 Personele inzet 22
 - 3 Beleidsmatige ontwikkelingen 25
 - 3.1 Interne ontwikkelingen 25 | 3.1.1 *Verbinding met de maatschappij* 25
 - 3.1.2 *Doorontwikkeling van het lectoraat* 26 | 3.1.3 *Kwaliteitszorg* 27
 - 3.1.4 *Derde cyclus* 27 | 3.1.5 *Zichtbaarheid van het onderzoek* 28 | 3.1.6 *Internationaal* 29
 - 3.2 Externe ontwikkelingen 33 | 3.2.1 *Visie op het lectoraat* 33 | 3.2.2 *Investeringsagenda voor onderzoek en innovatie* 33 | 3.3 Corona-gerelateerde ontwikkelingen 33
 - 4 Kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek 39
 - 4.1 Het visitatieproces 39 | 4.2 De onderzoekseenheid 40 | 4.3 De visitatiecommissie 40
 - 4.4 Standaarden voor de beoordeling 41 | 4.5 Beoordelingen per standaard 44
 - 4.5.1 *Standaard 1 Het onderzoeksprofiel en het onderzoeksprogramma* 46 | 4.5.2 *Standaard 2 De organisatie van de onderzoekseenheid* 46 | 4.5.3 *Standaard 3 De methodische kwaliteit van het onderzoek* 46 | 4.5.4 *Standaard 4 De resultaten en impact van het onderzoek* 47
 - 4.5.5 *Standaard 5 Kwaliteitsborging* 48 | 4.5.6 *Eindoordeel* 48
 - 5 Kwaliteitszorg in het praktijkgericht onderzoek 49
 - 5.1 Beoordeling van de beoordeling 49 | 5.2 Bevindingen van de CEKO 50
 - 5.2.1 *Beoordeling visitatierapporten en bestuurlijke reacties* 50 | 5.2.2 *Frequentie van visitaties* 53 | 5.2.3 *Onafhankelijkheid leden visitatiecommissie* 53 | 5.2.4 *Deskundigheid van de visitatiecommissie* 54 | 5.2.5 *Gemotiveerde kwaliteitsoordelen op de visitatiestandaarden* 54 | 5.2.6 *Consistentie tussen kwaliteitsoordelen en inhoud van het rapport* 55 | 5.2.7 *Kwaliteit van de aanbevelingen* 55 | 5.2.8 *Kwaliteit van de reacties op de aanbevelingen* 55 | 5.2.9 *Eindoordeel* 56 | 5.2.10 *Algemene bevindingen* 56
 - 6 Conclusies en aanbevelingen van de CEKO 58
 - 6.1 Conclusies 58 | 6.2 Aanbevelingen 60 | 6.2.1 *Aanbevelingen aan de visitatiecommissies* 60
 - 6.2.2 *Aanbevelingen aan de Vereniging Hogescholen* 61 | 6.2.3 *Aanbevelingen aan de (Colleges van Bestuur van) individuele hogescholen* 61 | 6.2.4 *Aanbevelingen aan de onderzoekseenheden* 62 | 6.3 Aanbevelingen voor een nieuw BKO 62 | 6.3.1 *Algemeen* 62
 - 6.3.2 *Standaarden* 63 | 6.3.3 *Visitatiecommissies* 63 | 6.3.4 *Visitatierapporten* 64
 - 6.3.5 *Rol nieuwe CEKO* 64 | 6.3.6 *Brancherapport* 64 | 6.3.7 *Rol Vereniging Hogescholen* 64
- Bijlage 1 – Leden CEKO 65

Praktijkgericht onderzoek in 2020

Groei zet door

De financiële en personele inzet is opnieuw gegroeid, tot respectievelijk 265 miljoen euro en bijna 6.400 onderzoekers, met een totale onderzoeksinzet van ruim 2.100 fte. Ook het totaal aantal gepromoveerden in het hbo nam verder toe, tot meer dan 1700. En na twee jaar van afname van het aantal promovendi, nam ook dit aantal weer toe, tot bijna 800¹.

Focus op onderwerpen met actuele, praktische waarde

Door de directe verbinding met de beroepspraktijk, richt het praktijkgericht onderzoek zich op onderwerpen met actuele, praktische waarde. Grote maatschappelijke uitdagingen als de circulaire economie, de energietransitie en gezond en vitaal ouder worden staan dan ook vaak centraal.

In 2020 kwam daar de corona-pandemie bij. Hogescholen hebben bijgedragen aan analyse, duiding en aanpak van de corona-pandemie en de gevolgen ervan voor onze samenleving. Zo werd onder meer onderzoek gedaan naar de beste manieren om afstand houden te stimuleren en naar toepassingen die oververhitting bij IC-personeel helpen voorkomen.

Doorontwikkeling lectoraten

In 2020 ging veel aandacht van beleidsmakers naar het omgaan met de gevolgen van de corona-pandemie. Desondanks zijn ook nieuwe beleidsmatige ontwikkelingen in gang gezet. Zo verscheen een geactualiseerde versie van het Verenigingskader voor Centres of Expertise en werden in het verlengde daarvan de hbo-thematafels opgestart rondom de thema's uit het missiegedreven innovatiebeleid.

In samenspraak met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, publiceerde de Vereniging Hogescholen in december 2020 de notitie *Ontwikkeling van het lectoraat*. In dit document wordt onder meer ingegaan op:

- benoemingseisen voor een lector;
- het belang van het stimuleren van krachtige onderzoeksgroepen en het belang van de verbinding met het werkveld en/of de maatschappij en met het onderwijs;
- de kwaliteitsborging op basis van het BKO met een toezichhoudende functie voor de Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO);
- de derde cyclus.

Voor het opstarten van een derde cyclus die past bij het hbo is een plan voor een pilot opgesteld door de Vereniging Hogescholen. Eén van de uitgangspunten van het plan is dat per thema (bijvoorbeeld energie, zorg of kunsten) door een cluster van hogescholen

¹ In dit brancherapport zijn de meest recente cijfers over de omvang van het praktijkgericht onderzoek gebruikt. Deze cijfers zijn van 2019.

gewerkt zal worden aan een propositie voor een pilot, een zogenaamd *graduate network*. Ander belangrijk element in het plan is de *Validatiecommissie Professional Doctorates*, die zorg moet dragen voor de landelijke kwaliteitsborging.

Impact het beste beoordeeld

Daar waar vorig jaar de beoordelingen door de externe visitatiecommissies gemiddeld positiever uitvielen dan het jaar ervoor, was het beeld in 2020 wisselender. Over het geheel genomen is de kwaliteit wederom ruim voldoende, met de meeste goede beoordelingen voor standaard 4, die gaat over de impact van het onderzoek. Ook kregen enkele onderzoekseenheden op één of meer standaarden een excellente beoordeling.

Ten opzichte van vorig jaar zijn echter relatief veel onvoldoende beoordelingen gegeven en dan met name op standaard 5, die gaat over de kwaliteitszorg. Dit sluit aan bij de conclusies van de Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO). Die constateert dat over het geheel genomen de kwaliteit van de visitatierapporten van een zeer behoorlijk tot zelfs zeer hoog niveau is, maar dat er ook in 2020 weer enkele negatieve uitschieters waren.

Aanbevelingen van de CEKO

Ook dit jaar doet de CEKO op basis van haar bevindingen aanbevelingen aan betrokkenen bij de kwaliteitszorg: de visitatiecommissies, de Vereniging Hogescholen, de (colleges van bestuur van) individuele hogescholen en natuurlijk de onderzoekseenheden zelf.

De kern van de aanbevelingen is gelijk aan die van 2018 en 2019:

- Verbeter de leesbaarheid van de rapporten in het algemeen door toevoeging van contextuele informatie. Besteed daarbij nadrukkelijk aandacht aan de historie van de onderzoekseenheid inclusief eerdere visitaties en daaruit voortgekomen aanbevelingen en opvolging ervan. Verbeter de begrijpelijkheid van de beoordelingen door meer concrete onderbouwing ervan;
- Zorg voor onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring met betrekking tot het visitatieproces, al dan niet middels centraal georganiseerde cursussen of trainingen;
- Versterk de actieve betrokkenheid van het College van Bestuur bij het visitatieproces.

Ten opzichte van vorig jaar doet de CEKO wel enkele nieuwe specifieke aanbevelingen, waaronder de aanbeveling om op het niveau van de Vereniging Hogescholen afspraken te maken over wat er verwacht wordt van het bestuur. Daarbij kan worden gedacht aan het initiëren van jaarplannen per domein, het opzetten van onderlinge benchmark activiteiten en meer.

Op de pagina's hierna zijn alle specifieke aanbevelingen kort samengevat.

Tot slot doet de CEKO in dit brancherapport op basis van haar ervaringen met het huidige Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek aanbevelingen voor het nieuwe protocol, dat in 2021 wordt opgesteld.

Aanbevelingen

Aanbevelingen aan de visitatiecommissies

- Houd een maximale termijn van 12 weken aan voor de oplevering van de definitieve versie van het visitatierapport.
- Beperk in het visitatierapport verwijzingen naar (essentiële) andere stukken, zodat een visitatierapport op zichzelf leesbaar is.
- Ga in elk visitatierapport in op de vraag wat er met de uitkomsten van de vorige evaluatie is gedaan (historie).
- Neem kennis van de meest recente brancherapportage, alsmede van één of meer als goed beoordeelde visitatierapporten bij de voorbereiding op de visitatie.

Aanbevelingen aan de Vereniging Hogescholen

- Maak verder werk van de formulering van kwaliteitscriteria en kwaliteitsindicatoren voor het praktijkgericht onderzoek.
- Maak op het niveau van de Vereniging Hogescholen afspraken over wat er verwacht wordt van het bestuur. Daarbij kan worden gedacht aan het initiëren van jaarplannen per domein, het opzetten van onderlinge benchmark activiteiten en meer.
- Ga door met de ontwikkeling van trainingsmateriaal voor leden van visitatiecommissies, colleges van bestuur, lectoren. Overweeg daarbij de inzet van externe partijen.

Aanbevelingen aan de (CvB's van) individuele hogescholen

- Wees van begin tot einde betrokken bij het visitatieproces.
- Raadpleeg bij algemene vragen over visitaties en/of kwaliteitszorg een externe deskundige.
- Overweeg om kleine onderzoekseenheden van verschillende hogescholen binnen eenzelfde domein gezamenlijk te laten visiteren.
- Zorg ervoor dat er in de visitatiecommissie deskundigheid aanwezig is ten aanzien van zowel de inhoud als de kwaliteitszorg.
- Hanteer dezelfde richtlijnen als de NVAO bij het rekruteren van de leden van een visitatiecommissie. Voor de secretaris geldt dat deze wel in dienst kan zijn van de betreffende hogeschool, maar niet direct werkzaam zou moeten zijn voor het College van Bestuur.
- Wees zorgvuldig bij het opstellen van een reactie op het visitatierapport en geef een inhoudelijke reactie.
- Houd voor de bestuurlijke reactie een termijn van maximaal 12 weken aan.
- Houd onderzoeksgroepen voor langere tijd in stand om ruimte te geven aan (verdere) kwaliteitsverbetering.

Aanbevelingen aan de onderzoekseenheden

- De aanbeveling aan visitatiecommissies om kennis te nemen van dit brancherapport, alsmede één of meer visitatierapporten bij de voorbereiding op een visitatie, geldt ook voor de onderzoekseenheden.
- Wees kritisch op het concept evaluatierapport, zowel qua helderheid van onderbouwingen van oordelen als qua helderheid van aanbevelingen.
- Laat een deskundige op het gebied van kwaliteitszorg meelesen.
- Organiseer periodiek tussentijdse evaluaties (friendly peer reviews) met collega's binnen de eigen hogeschool of vanuit het domein.

_____ 1

Over het brancherapport

Dit is het vierde rapport op basis van het Brancheprotocol Praktijkgericht Onderzoek voor de jaren 2016-2022. Deze jaarlijkse rapportage bevat informatie over (ontwikkelingen in) de focus, de omvang en de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek dat wordt verricht door hogescholen. Dit hoofdstuk gaat kort in op de aanleiding, het doel en de inhoud van de deze rapportage.

1.1 Gezamenlijk kader voor kwaliteitsbeoordeling

Sinds 2001 hebben de Nederlandse hogescholen de opdracht om, naast het verzorgen van hoger beroepsonderwijs, praktijkgericht onderzoek te verrichten. Zij streven met hun praktijkgericht onderzoek een meerledig doel na:

- versterking van de beroepspraktijk;
- verrijking en vernieuwing van het hoger beroepsonderwijs;
- kennisontwikkeling.

Hogescholen hebben een gezamenlijk kader opgesteld voor de kwaliteitsbeoordeling van het praktijkgericht onderzoek dat zij verrichten. Voor de periode 2016-2022 is dit vastgelegd in het *Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek 2016-2022, Kwaliteitszorgstelsel Praktijkgericht Onderzoek Hogescholen*, beter bekend als het BKO. Een jaarlijkse rapportage – het Brancherapport Praktijkgericht Onderzoek – is onderdeel van het BKO.

Een speciaal daartoe ingestelde externe commissie, de Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO), houdt toezicht op de uitvoering van het BKO met als doel de kwaliteitsborging van het praktijkgericht onderzoek te verbeteren. De commissie evalueert de werking van het BKO en doet aanbevelingen ter verbetering.

De CEKO communiceert haar bevindingen en aanbevelingen via de jaarlijkse rapportage. Daarnaast gaat de commissie in uitzonderlijke gevallen in gesprek met bestuurders van individuele hogescholen.

1.2 Informeren en stimuleren

Het Brancherapport heeft tot doel belanghebbenden en belangstellenden te informeren over ontwikkelingen in het praktijkgericht onderzoek bij hogescholen. Daarbij gaat het zowel om kwalitatieve ontwikkelingen – waaronder nieuwe beleidsafspraken en samenwerkingsverbanden – als om kwantitatieve ontwikkelingen – zoals veranderingen in geldstromen en aantallen onderzoekers.

Het brancherapport bevat bovendien informatie over de kwaliteit van het onderzoek en over de kwaliteitszorg: in aparte hoofdstukken wordt ingegaan op de bevindingen van de externe visitatiecommissies respectievelijk de bevindingen van de CEKO op basis van de rapporten van deze externe visitatiecommissies en de bestuurlijke reacties daarop.

Naast informeren, beoogt de rapportage het gesprek over verdere professionalisering en versterking van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen te stimuleren. Een gesprek dat plaatsvindt binnen en tussen hogescholen, de Vereniging Hogescholen, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en andere belanghebbenden.

1.3 Aandacht voor verschillende aspecten

De rapportage geeft aandacht aan verschillende aspecten van het praktijkgericht onderzoek. Achtereenvolgens komen aan de orde:

- Focus en organisatie
- Financiering en personele inzet²
- Beleidsmatige ontwikkelingen³
- Kwaliteit onderzoek: bevindingen externe visitatiecommissies
- Kwaliteitszorg nu: bevindingen en aanbevelingen CEKO⁴
- Kwaliteitszorg in de toekomst: aanbevelingen voor een nieuw kader

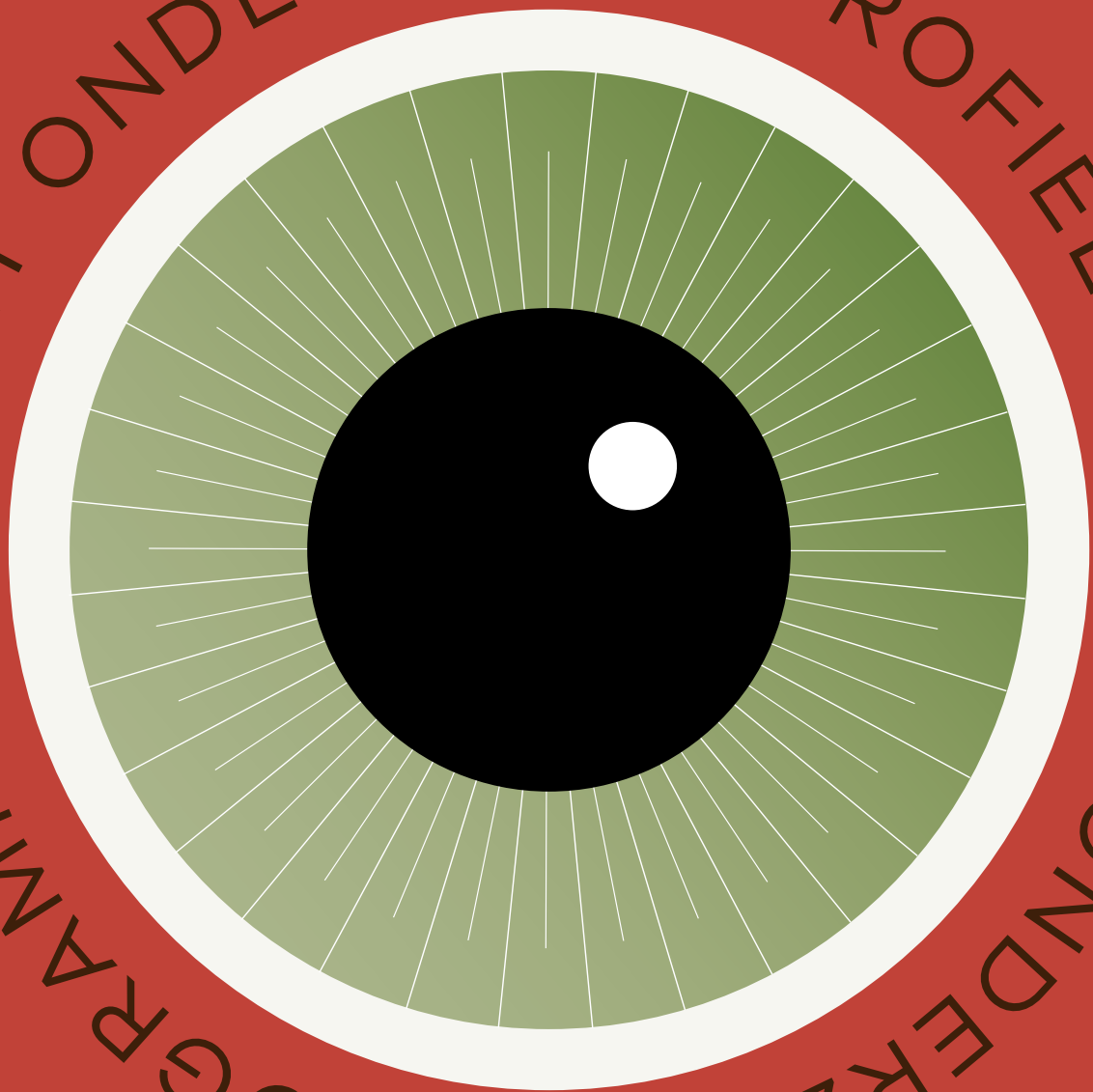
Daarnaast zijn verspreid over de hoofdstukken losse kaders ingevoegd waarin bepaalde onderwerpen of ontwikkelingen worden uitgelicht. In deze 2020-editie van het brancherapport wordt extra aandacht besteed aan corona-gerelateerd onderzoek.

2 Dit deel is gebaseerd op de zogenaamde *Onderzoekmonitor*, een jaarlijks uitgevoerde landelijke monitor op basis van het BKO, gecoördineerd door de Vereniging Hogescholen.

3 Dit deel is voor een belangrijk deel gebaseerd op stukken die zijn gepubliceerd door de Vereniging Hogescholen.

4 Dit deel is gebaseerd op de visitatierapporten en de bijbehorende bestuurlijke reacties, die in 2020 aan de CEKO zijn voorgelegd voor toetsing.

HET ONDERZOEKSPROFIEL EN HET
ONDERZOEKSPROGRAMMA

Praktijkgericht onderzoek in vogelvucht

Het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek is onderdeel van de maatschappelijke opdracht aan hogescholen. Het onderzoek draagt bij aan de versterking van de kennisbasis en van de beroepspraktijk. Daarnaast heeft het tot doel het hoger beroepsonderwijs zelf inhoudelijk actueel te houden, verder te verbeteren en te innoveren. Dit hoofdstuk geeft een globaal beeld van de inhoud, organisatie en omvang van het praktijkgericht onderzoek dat hogescholen uitvoeren.

2.1 Wat is praktijkgericht onderzoek?

In het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) wordt praktijkgericht onderzoek omschreven als *onderzoek dat is geworteld in de beroepspraktijk, met vraagstellingen die worden ingegeven door de professionele praktijk (real-life-situaties) in zowel profit- als non-profitsectoren. Onderzoek dat kennis, inzichten en producten oplevert die bijdragen aan het oplossen van problemen in de beroepspraktijk, en/of aan de ontwikkeling van de beroepspraktijk.*

In standaard 4 van het BKO wordt bovendien gesteld dat een onderzoekseenheid niet alleen voldoende relevantie dient te realiseren op het gebied van de beroepspraktijk en de samenleving, maar ook op het gebied van onderwijs en professionalisering en op het gebied van kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.

Verschillende spelers in het praktijkgericht onderzoek hanteren variaties op de omschrijving in het BKO. Zo beschrijft Regieorgaan SIA op haar website het praktijkgericht onderzoek van hogescholen als volgt:

Het praktijkgericht onderzoek van hogescholen ontstaat vanuit een vraag of probleem uit de praktijk. Resultaten zijn kennis, inzichten, producten en diensten die bijdragen aan innovatie van de beroepspraktijk en het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. En het onderzoek versterkt de kwaliteit van het hoger beroepsonderwijs.

De Vereniging Hogescholen voegt daar in de beschrijving op haar website het vaak plaatsvinden in netwerken en een veelal kortcyclisch karakter aan toe:

De co-creatie tussen onderwijs, onderzoek en de beroepspraktijk is kenmerkend voor het praktijkgericht onderzoek, onder leiding van lectoren. Die samenwerking betreft zowel de vraagstelling, de uitvoering als de toepassingen van de resultaten in de praktijk en het onderwijs. Om dat te kunnen realiseren vindt praktijkgericht onderzoek vrijwel altijd plaats in netwerken. Het is vaak kortcyclisch zodat het aansluit bij de behoeften van de praktijk. Praktijkgericht onderzoek is daarmee schakel tussen fundamenteel onderzoek en onze samenleving.

Praktijkgericht onderzoek kan overigens zowel fundamenteel als toegepast van aard zijn, hoewel fundamenteel praktijkgericht onderzoek relatief weinig voorkomt.

En terwijl het onderzoek dat wordt uitgevoerd door hogescholen altijd praktijkgericht onderzoek is, wordt niet al het praktijkgericht onderzoek uitgevoerd door hogescholen. Onder meer onderzoeksafdelingen van bedrijven en andere kennisinstellingen – waaronder universiteiten en de zogenaamde TO2-instellingen zoals TNO en Wageningen Research (voorheen DLO) – verrichten ook praktijkgericht onderzoek.

Deze rapportage richt zich echter alleen op het praktijkgericht onderzoek dat wordt uitgevoerd door hogescholen, die daarbij overigens wel regelmatig samenwerken met de hiervoor genoemde partijen.

Een mooi voorbeeld van praktijkgericht onderzoek van hogescholen is het onderzoek van Colette Cuijpers, lector van het jaar 2020, waarmee via het onderwijs de juridische beroepspraktijk werd vernieuwd zie het kader hieronder.

Lector van het jaar vernieuwt juridische beroepspraktijk

Colette Cuijpers, lector Recht & Digitale Technologie aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys, is uitgeroepen tot Lector van het Jaar 2020. Ze heeft met haar lectoraat het digitaal recht in het curriculum van haar rechtenopleiding geïmplementeerd. Daarmee vernieuwde ze via het onderwijs het juridisch domein.

De Avans-Fontyslector wordt geroemd vanwege haar inzet om digitalisering in het juridisch domein door te voeren. Dit deed zij door legal tech door het onderwijs van de Juridische Hogeschool te vlechten. Na keuzevakken, een minor en uiteindelijk een hele leerlijn, is digitaal recht mede door haar een afstudeerroute geworden.

Via de driehoek onderwijs-onderzoek-werkveld heeft Cuijpers de vernieuwing van een heel beroep in gang gezet. De maatschappelijke impact die ze daarmee heeft, gaf volgens jurylid Christien Bok (SURF) de doorslag om haar te benoemen tot Lector van het Jaar 2020, schrijft ScienceGuide. 'Een digitale samenleving kan niet zonder legal tech savvy juristen met inhoudelijke juridische kennis over de gevolgen en schaduwkanten van digitalisering', aldus Bok. De jury, die verder bestaat uit Bas Litjens (ISO) en Toske Andreoli (ScienceGuide), is onder de indruk van het tempo en de manier waarop de winnares de vernieuwing in de hogeschool tot stand heeft gebracht.

Bron: PUNT Onafhankelijk magazine van Avans Hogeschool

2.2 Focus op maatschappelijke thema's

Door de directe verbinding met de beroepspraktijk, richt het praktijkgericht onderzoek zich op onderwerpen met actuele, praktische waarde. Grote maatschappelijke uitdagingen als de circulaire economie, de energietransitie en gezond en vitaal ouder worden staan dan ook vaak centraal.

In verenigingsverband hebben hogescholen tien centrale thema's voor hun onderzoek benoemd:

- 1 Gezondheid: zorg en vitaliteit
- 2 Onderwijs en talentontwikkeling
- 3 Veerkrachtige samenleving: in wijk, stad en regio
- 4 Slimme technologie en materialen
- 5 De gebouwde omgeving: duurzaam en leefbaar
- 6 Duurzaam transport en intelligente logistiek
- 7 Duurzame landbouw, water en voedselvoorziening
- 8 Energie en energievoorziening
- 9 Kunst en creatieve industrie
- 10 Ondernemen: verantwoord en vernieuwend

Individuele hogescholen kunnen zich specifiek op één thema richten, of op meerdere thema's actief zijn, al dan niet in samenhang. Binnen een thema richt het vaak multidisciplinaire onderzoek zich op deelaspecten die aansluiten bij de door de individuele hogescholen gekozen focus, met een belangrijke rol voor regionale ontwikkelingen en de specifieke vragen die daaruit voortkomen.

Tabel 1 op pagina 16 en 17 geeft een overzicht van de thema's waarop individuele hogescholen praktijkgericht onderzoek doen en via welke route(s) activiteiten plaatsvinden: via een lectoraat, een lectorennetwerk en/of een Centre of Expertise. Het overzicht is afkomstig uit de geactualiseerde versie van de *Atlas Impact met onderzoek*, die in 2020 is gepubliceerd door de Vereniging Hogescholen.

In 2020 kwam de corona-pandemie nadrukkelijk in beeld als nieuwe maatschappelijke uitdaging. Binnen thema's als gezondheid en slimme technologie, maar ook onderwijs en ondernemen zijn direct onderzoeksprojecten opgestart die een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van corona-gerelateerde problemen. In dit brancherapport over 2020 wordt op pagina's 36 tot en met 39 specifiek aandacht besteed aan corona-gerelateerd praktijkgericht onderzoek dat door hogescholen wordt uitgevoerd.

Effecten van de corona-pandemie op financiële, personele en beleidsmatige ontwikkelingen en op de visitaties worden genoemd in de paragrafen waarin deze onderwerpen in brede zin aan de orde komen.

Tabel 1 Activiteit hogescholen op ieder van de tien thema's uit de onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen

Thema	Themaomschrijving	Hogescholen
Thema 1	Gezondheid: zorg en vitaliteit	Aeres Hogeschool
Thema 2	Onderwijs en talentontwikkeling	Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Thema 3	Veerkrachtige samenleving: in wijk, stad en regio	ArtEZ hogeschool voor de kunsten
Thema 4	Slimme technologie en materialen	Avans Hogeschool
Thema 5	De gebouwde omgeving: duurzaam en leefbaar	Breda University of Applied Sciences
Thema 6	Duurzaam transport en intelligente logistiek	Christelijke Hogeschool Ede
Thema 7	Duurzame landbouw, water- en voedselvoorziening	Christelijke Hogeschool Windesheim
Thema 8	Energie en energievoorziening	Codarts Hogeschool voor de Kunsten
Thema 9	Kunst en creatieve industrie	De Haagse Hogeschool
Thema 10	Ondernemen: verantwoord en vernieuwend	Design Academy Eindhoven
		Driestar educatief
		Fontys Hogescholen
		Gerrit Rietveld Academie
		HAN University of Applied Sciences
		Hanzehogeschool Groningen
		HAS Hogeschool
		Hogeschool der Kunsten Den Haag
		Hogeschool Inholland
		Hogeschool iPabo
		Hogeschool Leiden
		Hogeschool Rotterdam
		Hogeschool Thomas More
		Hogeschool Utrecht
		Hogeschool van Amsterdam
		Hogeschool Viaa
		Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
		Hotelschool The Hague
		HZ University of Applied Sciences
		Iselinge Hogeschool
		Katholieke Pabo Zwolle
		Marnix Academie
		NHL Stenden Hogeschool
		Pedagogische Hogeschool De Kempel
		Saxion Hogeschool
		Van Hall Larenstein University of Applied Sciences
		Zuyd Hogeschool

Hogeschool heeft tenminste één lector op dat thema

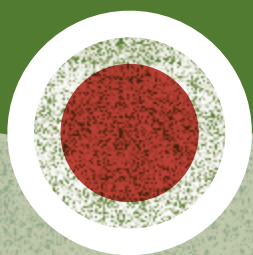

Hogeschool is aangesloten bij tenminste één platform op dat thema

Hogeschool is aangesloten bij tenminste één Centre of Expertise op dat thema

DE ORGANISATIE VAN DE ONDERZOEKSEENHEID

2.3 Organisatie binnen en tussen hogescholen

Het lectoraat – bestaande uit een lector en de bij hem of haar behorende groep van (docent-)onderzoekers – vormt de basis van de organisatie van het onderzoek. Veel hogescholen brengen het onderzoek binnen de eigen instelling samen in thematisch georiënteerde expertise- of kenniscentra, waar twee of (veel) meer lectoraten bij betrokken kunnen zijn.

Over de hogescholen heen vinden lectoren elkaar in lectorenplatforms. Dit zijn open en actieve verbanden georganiseerd rondom thema's die aansluiten op de grote maatschappelijke uitdagingen. In 2020 waren totaal 22 lectorenplatforms actief, waarvan drie nieuw gestart:

- 1 Applied Design Research
- 2 Applied Science
- 3 Arbeid
- 4 Biobased Economy
- 5 Circulaire Economie
- 6 Delta en Water Technologie
- 7 Energievoorziening in Evenwicht
- 8 Gebouwde Omgeving*
- 9 ICT*
- 10 Inzet van Technologie voor Gezondheid en Welzijn
- 11 Kunst ≈ Onderzoek
- 12 Kunst, wetenschap en technologie
- 13 LOGITIMO (logistiek)
- 14 Personalized Health
- 15 Retail Innovation
- 16 Sport en Bewegen
- 17 Stad en Wijk
- 18 STUDIO 21CS (21st century skills)
- 19 Urban Energy
- 20 Veiligheid*
- 21 Voedsel en Gezondheid
- 22 Zelfmanagement

* Deze lectorenplatforms zijn in 2020 gestart.

2.4 Samenwerking met de beroepspraktijk

Alle hogescholen kennen werkvormen waarin studenten en onderzoekers samen met bedrijven en publieke instellingen – en in veel gevallen ook samen met andere kennisinstellingen (mbo-instellingen, andere hogescholen, universiteiten en/of TO2-instellingen) – werken aan het ontwikkelen van kennis en innovaties. Zij doen dit vaak in een levensechte experimenteeromgeving. Denk hierbij aan stadswijken, binnen bedrijven of instellingen of binnen gezamenlijke laboratoria op scienceparken. Dit soort experimenteeromgevingen kennen verschillende benamingen. De meest gebruikte termen zijn (*innovatie*)*werkplaats*, *field lab* en *living lab*.

Benoemingseisen lector

Lectoren zijn nu zo'n twintig jaar actief in het hbo. In de eerste jaren hiervan hebben hogescholen moeten pionieren; ontdekken en uitvinden wat een lector en lectoraat voor hun instelling kon betekenen. Lectoren konden dan ook met uiteenlopende opdrachten van start gaan bij een hogeschool, bijvoorbeeld van vooral de hogeschool verbinden met de buitenwereld tot het vernieuwen van het onderwijs. Maar deze tijd van 'laat duizend bloemen bloeien' hebben hogescholen inmiddels achter zich gelaten. Er is een duidelijk beeld wat praktijkgericht onderzoek is, waar het aan moet voldoen en welke eisen dit stelt aan de professionals die dit onderzoek uitvoeren en leiden. Zo is er een duidelijk en eenduidig beeld van wat er van een lector wordt verwacht en is de lector sinds 2017 wettelijk verankerd aan het hbo. Daarnaast is het profiel van de lector het afgelopen jaar geactualiseerd. Zo zijn de volgende benoemingseisen voor de verschillende aspecten van de lector benoemd:

Onderzoek

Een lector beschikt over bewezen wetenschappelijke kwalificaties en is gepromoveerd en heeft actuele kennis en ervaring op het terrein van wetenschappelijk (praktijkgericht) onderzoek.

Praktijk in het werkveld en de samenleving

Een lector voert het onderzoek zoveel mogelijk uit in samenwerking met werkveld en samenleving, en ontwikkelt specifieke kennis voor afzonderlijke bedrijven en instellingen, maar vooral generieke kennis die in tal van situaties toepasbaar is.

Onderwijs

Een lector heeft kennis van en aantoonbare ervaring met het ontwikkelen en uitvoeren van onderwijsactiviteiten.

Algemene (randvoorwaardelijke) kwaliteitseisen

- Visie: een lector is een autoriteit op zijn vakgebied en is een visionair én realistisch denker. Een lector heeft zicht op de ontwikkelingen in het eigen vakgebied en zet van daaruit lijnen uit naar de toekomst.
- Multidisciplinair: een lector analyseert, onderzoekt en lost vraagstukken op in multidisciplinaire samenwerkingsverbanden, waar dat nuttig en nodig is.
- Kennisontwikkeling en onderzoekseenheid: een lector ontwikkelt een samenhangend onderzoeksprogramma en draagt zorg voor de uitvoering daarvan door middel van het uitwerken van onderzoekslijnen naar inhoud, doelen, methodologie en begroting aansluitend op actuele ontwikkelingen in het werkveld. Een lector draagt zorg voor de ontwikkeling van nieuwe kennis, producten, processen en diensten leidend tot beroepsinnovatie, curriculumvernieuwing, verder onderzoek, publicaties, presentaties en strategische positionering. Een lector richt voor zover het tot de taak van de lector behoort een onderzoeksteam in, ontwikkelt die verder en draagt zorg voor de effectieve en efficiënte realisatie van de doelen van dit onderzoeksteam.
- Disseminatie van kennis, implementatie van verbeter- en innovatietrajecten, en valorisatie: een lector implementeert, daar waar mogelijk en relevant, de ontwikkelde kennis in het onderwijs en de praktijk. Een lector handelt diplomatiek, als adviseur en als veranderingsmanager.
- Acquisitie: acquisitie door lectoren is geen doel op zichzelf. Het team waar de lector deel van uitmaakt is verantwoordelijk voor de acquisitie.
- Netwerkvorming in de driehoek: een lector beschikt over een relevant (inter)nationaal en regionaal netwerk in de onderzoekswereld, de praktijk en de onderwijspraktijk en weet per project de juiste mensen en organisaties bij elkaar te brengen. Een lector is nieuwsgierig naar ontwikkelingen in andere disciplines en staat open voor gezamenlijke initiatieven.

Bron: Visie op het lectoraat, Vereniging Hogescholen, december 2020

Centres of expertise zijn enigszins vergelijkbaar met werkplaatsen en labs, maar kennen over het algemeen een veel zelfstandiger organisatie of zijn zelfs aparte rechtspersonen met eigen verdienmodellen. Net als bij werkplaatsen en labs, zijn bij centres bedrijven, publieke instellingen en andere kennisinstellingen betrokken.

In 2020 zijn meerdere nieuwe werkplaatsen, labs en centres officieel van start gegaan. Hieronder een aantal voorbeelden.

- In Assen werd de TechHUB geopend, een innovatiewerkplaats voor smart systems voor de zorg, onderwijs en meer, waar onder meer de gemeente, de provincie, het Drenthe College en de Hanze Hogeschool bij betrokken zijn.
- De Rijksoverheid startte samen met zes hogescholen een innovatiewerkplaats op het thema publiek inkopen, met daarbij voor de langere termijn de ambitie ook een lectoraat op dat thema te realiseren.
- Basisscholen, hogescholen en universiteiten startten gezamenlijk vier nieuwe Werkplaatsen Onderwijsonderzoek Gelijke Kansen PO, waar tot en met 2023 wordt gewerkt aan de verkleining van onderwijsachterstanden.
- Saxion startte samen met bedrijven, de provincie en meerdere gemeentes in de regio een fieldlab voor Circulaire Innovaties in de Maakindustrie.
- Als onderdeel van een Regiodeal startten de HAS Hogeschool en Fontys Hogescholen vier nieuwe fieldlabs, onder meer op de thema's voeding & gezondheid en grensoverschrijdend ondernemen.
- Vanuit de Medical Delta, een samenwerkingsverband van universiteiten, universitair medisch centra en hogescholen in de regio Rotterdam-Den Haag-Leiden, startten in 2020 vier nieuwe Living Labs met betrokkenheid van De Haagse Hogeschool, Hogeschool Leiden, Hogeschool Rotterdam en Hogeschool InHolland.
- Bij de Hogeschool van Amsterdam ging het Centre of Expertise Applied Artificial Intelligence van start.
- De Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten stelde een kwartiermaker aan voor het oprichten van het Centre of Expertise Kunsteducatie.

In 2020 waren in totaal meer dan honderd innovatiewerkplaatsen, fieldlabs en living labs en ruim vijftig centres actief.

2.5 Onderzoeksfinanciering

Noot: De cijfers in deze en de volgende paragraaf betreffen de cijfers over 2019. Cijfers over 2020 komen eind 2021 beschikbaar en worden meegenomen in het brancherapport 2021, dat in 2022 wordt uitgebracht.

2.5.1 Totale inzet

In de strategische agenda voor de periode 2016-2020 Onderzoek met impact wordt substantiële groei van de investering in het praktijkgericht onderzoek genoemd als belangrijke voorwaarde voor het realiseren van de in de agenda genoemde ambities. Sinds 2016 laten de cijfers ook een duidelijke groei zien, waarbij de groei jaarlijks wel

steeds iets minder wordt, zowel in absolute als relatieve zin. Dit geldt ook voor 2019: de totale inzet is opnieuw gegroeid, maar de toename is zowel in absolute als relatieve getallen kleiner dan in 2018.

De totale onderzoeksfinanciering bedroeg in 2019 ongeveer 265 miljoen euro, een groei van iets meer dan 3% ten opzichte van 2018. De totale inzet voor praktijkgericht onderzoek vormde in 2019 ongeveer 6,3% van de totale uitgaven in het hbo. Ook hier is een lichte toename te zien ten opzichte van 2018, toen het percentage nog ongeveer 6,0% van het totaal was.

De variatie in groei (en krimp) per hogeschool was groot. Hoewel de meeste hogescholen binnen een marge van 10% krimp of groei bleven, zijn er zowel naar beneden als naar boven uitschieters: van bijna 40% krimp tot ruim 35% groei. Grote krimp (meer dan 10%) kwam vooral voor hogescholen met een middelgrote onderzoeksinzet, van 5 tot 10 miljoen euro. Grote groeipercentages kwamen over de gehele linie voor.

Gemiddeld was de financiële inzet net iets minder dan 7,4 miljoen euro per hogeschool, met een spreiding van nog geen 200.000 euro door één van de kleine hogescholen, tot ruim 35 miljoen door één van de grote hogescholen. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met 2018.

Tabel 2 bevat een overzicht van de totale inzet en de inzet per geldstroom voor de periode 2016-2019. Op de inzet per geldstroom wordt nader ingegaan in de volgende paragraaf.

Tabel 2 Financiële omvang praktijkgericht onderzoek aan hogescholen in duizenden euro's

	2016	2017	2018	2019
Eerste geldstroom	129.171	135.500	145.650	150.459
	▲ 10%	▲ 5%	▲ 7%	▲ 3%
Tweede geldstroom	60.380	79.335	83.161	84.180
	▲ 40%	▲ 31%	▲ 5%	▲ 1%
Derde geldstroom	24.417	24.349	23.273	23.769
	▲ 28%	■ 0%	▼ -4%	▲ 2%
Overig	2.644	5.141	7.673	6.530
	▼ -43%	▲ 94%	▲ 49%	▲ 0%
Totaal	216.612	244.325	259.757	264.938
	▲ 18%	▲ 13%	▲ 6%	▲ 3%

2.5.2 Inzet per geldstroom

Het totaal bedrag voor onderzoeksfinanciering is de optelsom van inzet van gelden afkomstig van verschillende financieringsbronnen. In totaal worden vier geldstromen onderscheiden: de eerste geldstroom bestaat uit geld uit de rijksbijdrage aan hogescholen; de tweede geldstroom bestaat uit geld dat door zelfstandige onderzoeksfinanciers (bijvoorbeeld NWO, Regieorgaan SIA en ZonMW) is toegekend en dat is verworven in nationale of internationale competitie (subsidies); de derde geldstroom omvat geld dat op basis van een contract door een opdrachtgever wordt betaald voor

het uitvoeren van onderzoek (contractonderzoek). Tot slot is er nog de categorie overig, waaronder bijvoorbeeld donaties van alumni of sponsorgelden worden begrepen.

Net als in 2018, was in 2019 het grootste deel van de ingezette financiële middelen afkomstig uit de eerste geldstroom, namelijk ruim 150 miljoen euro. Dit is ongeveer 3% meer dan in 2018. De eerste geldstroom groeide daarmee zowel in absolute als relatieve zin het meest. Dit terwijl in 2019 de totale Rijksbijdrage aan hogescholen – de bijdrage voor onderwijs en onderzoek tezamen – ongeveer 4% minder was dan in 2018.

Gemiddeld bedroeg in 2019 de bijdrage uit de eerste geldstroom 4,2 miljoen euro per hogeschool. Eén hogeschool heeft aangegeven geen bijdrage te doen vanuit de eerste geldstroom. Bij de overige hogescholen loopt de bijdrage uiteen van ruim 100.000 euro tot ruim 24 miljoen euro.

De tweede geldstroom nam in 2019 met ongeveer 1 miljoen euro toe tot net iets meer dan 84 miljoen euro. Daarbij was er wel veel variatie tussen hogescholen, van halvering tot aan verdubbeling van de bijdrage uit subsidies.

De derde geldstroom groeide met ongeveer een half miljoen euro tot ongeveer 23,7 miljoen euro. Er waren geen grote uitschieters qua krimp of groei bij individuele hogescholen.

De totale bijdrage vanuit de categorie overige bleef nagenoeg gelijk aan 2018. De meeste hogescholen hebben aangegeven vanuit deze geldstroom geen bijdrage te doen aan het praktijkgericht onderzoek. Dit beeld komt overeen met voorgaande jaren.

2.6 Personele inzet

De lichte toename in het onderzoeksbudget vertaalt zich naar een lichte toename van het aantal lectoren, van 663 in 2018 naar 694 in 2019. De gemiddelde onderzoeksaanstelling van lectoren lag de afgelopen jaren min of meer stabiel rond de 0,6 fte en dat bleef in 2019 zo met een gemiddelde aanstelling van 0,62 fte. Het percentage gepromoveerden onder lectoren steeg licht ten opzichte van 2018 en lag in 2019 op bijna 93%. Dit is het hoogste percentage dat de afgelopen jaren is bereikt: in 2017 werd 91% gehaald; in 2018 liep het iets terug tot 90%.

Ook het aantal docentonderzoekers steeg licht. Het totaal aantal docenten met een onderzoeksaanstelling nam toe van ruim 4700 tot ruim 4800, waarbij de gemiddelde omvang van de onderzoeksaanstelling vrijwel gelijk bleef: 0,27 fte in 2018 tegenover 0,28 fte in 2019. Het percentage gepromoveerden onder docentonderzoekers steeg verder en lag in 2019 op 22%.

De totale onderzoeksinzet in fte steeg met 4% tot bijna 1800 fte, waarvan ruim 400 fte door lectoren (+3%) en ongeveer 1350 fte door docentonderzoekers (+5%). Het totale aantal gepromoveerden (lectoren en docentonderzoekers samen) steeg met 8% tot ruim 1700 gepromoveerden in 2019.

Net als het aantal lectoren en docentonderzoekers, steeg ook het aantal promovendi licht, tot bijna 800. Dit aantal ligt echter nog wel lager dan in 2017 en de jaren daarvoor, toen er tot zelfs bijna 950 promovendi waren. Hoeveel promovendi het promotietraject met succes afronden, is niet bekend. Hierover worden geen cijfers verzameld. De gemiddelde omvang van de onderzoeksaanstelling van een promovendus ligt al enkele jaren rond de 0,45 fte en komt in 2019 uit op 0,43 fte.

De ondersteuningscapaciteit nam in 2019 licht af, zowel in aantal betrokken personen als in aanstellingsomvang. In totaal waren er 736 ondersteuners (-2%) betrokken voor gemiddeld 0,42 fte.

Tabel 3 geeft een overzicht van alle personele ontwikkelingen in de onderzoekscapaciteit voor de periode 2014-2019.

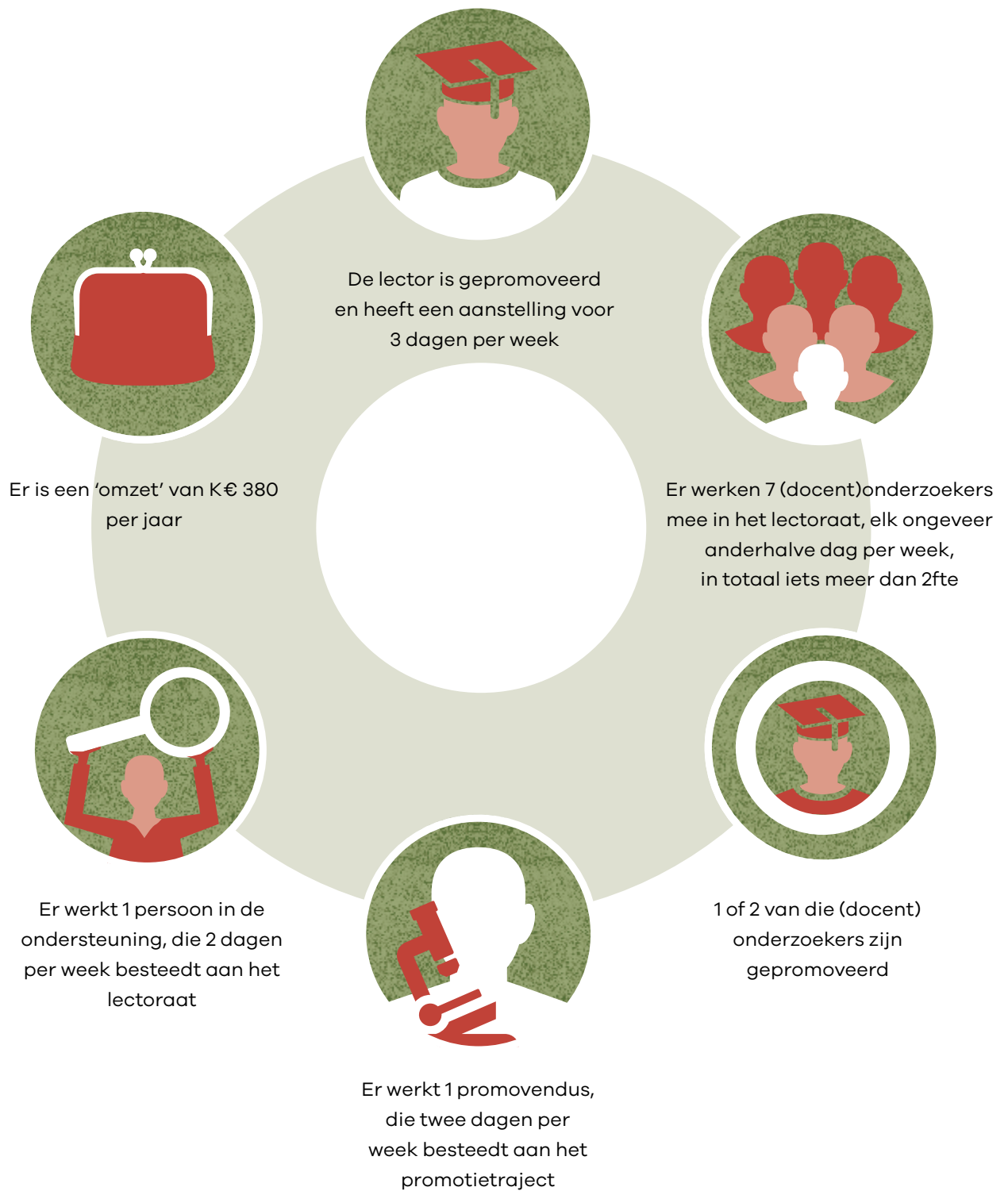
Tabel 3 Personele ontwikkelingen in de onderzoekscapaciteit voor de periode 2016-2019, absolute aantallen, (groei)percentages en gemiddelde aanstellingsomvang.

	2016	2017	2018	2019
Lectoren aantal	646 (0,63)	679 (0,6)	663 (0,63)	694
	▲ 2%	▲ 5%	▼ -2%	▲ 3%
% gepromoveerd	90%	91%	90%	93%
Docent onderzoekers	4363 (0,27)	4411 (0,29)	4738 (0,27)	4882
	▲ 21%	▲ 1%	▲ 7%	▲ 5%
% gepromoveerd	18%	20%	21%	22%
Promovendi aantal	944 (0,45)	856 (0,46)	774 (0,45)	798
	▲ 3%	▼ -9%	▼ -10%	▲ 3%

Op basis van bovenstaande cijfers ziet het gemiddelde lectoraat eruit zoals in figuur 1 is weergegeven. Er zijn nauwelijks verschillen ten opzichte van 2018. De gemiddelde omzet is iets omlaag gegaan, naar gemiddeld 380.000 euro per lectoraat, en de aanstelling van de promovendus is iets afgenomen, waardoor dit door afronding nu op een halve dag minder uit komt.

Over de variatie in omvang en andere kenmerken van individuele lectoraten kunnen op basis van de gegevens die worden aangeleverd voor de onderzoekmonitor geen concrete getallen worden genoemd.

Figuur 1 Gemiddeld lectoraat in 2019

Beleidsmatige ontwikkelingen

Op nationaal niveau wordt het onderzoeksbeleid voornamelijk gevormd door de Vereniging Hogescholen (intern beleid) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (extern beleid). In 2020 ging veel tijd en energie van beleidsmakers naar het omgaan met de gevolgen van de corona-pandemie. Desondanks zijn ook nieuwe beleidsmatige ontwikkelingen in gang gezet. In dit hoofdstuk een overzicht van de belangrijkste interne en externe ontwikkelingen en aandacht voor corona-gerelateerde ontwikkelingen.

3.1 Interne ontwikkelingen

3.1.1 Verbinding met de maatschappij

Nieuwe versie Verenigingskader Centres of Expertise

Mede naar aanleiding van het advies dat de commissie Reiner in 2019 presenteerde, is in 2020 het *Verenigingskader Centres of Expertise* geactualiseerd. In de nieuwe versie zijn de door de commissie Reiner geadviseerde *Vereisten voor het predicaat Centres of Expertise* en de *Spelregels voor een optimaal samenspel tussen de Centres* geïntegreerd. Zo ligt er in het geactualiseerde kader meer nadruk op de verbinding met maatschappelijke uitdagingen en op het realiseren van landelijke netwerken voor meer impact.

HBO-thematafels

Een belangrijke vernieuwing in het verlengde van het geactualiseerde kader betreft de inrichting van de zogenaamde hbo-thematafels. Iedereen in het hbo die actief is rondom een bepaald thema kan aanschuiven bij de betreffende thematafel.

De thema's waarvoor een tafel wordt ingericht, corresponderen met de thema's uit het missiegedreven innovatiebeleid en de Kennis en Innovatie Agenda's (KIA's) en betreffen:

- Energie & duurzaamheid
- Landbouw, water en voedsel
- Gezondheid & zorg
- Veiligheid
- Sleuteltechnologieën
- Maatschappelijk verdienvermogen

Innovatietraineeships

In het kader van het eind 2019 tot stand gekomen Kennis en Innovatie Convenant is in 2020 gewerkt aan de uitwerking van de innovatietraineeships en zijn ongeveer 200 trainees geworven. Zij zullen vanaf februari 2021 gedurende anderhalf jaar worden begeleid door een docent-onderzoeker van een hogeschool. De trainee kan daarbij gebruik maken van de onderzoekfaciliteiten van de hogeschool, zodat ondernemers de kans krijgen gewenste innovaties daadwerkelijk te implementeren.

3.1.2 Doorontwikkeling van het lectoraat

In samenspraak met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, publiceerde de Vereniging Hogescholen in december 2020 de notitie Ontwikkeling van het lectoraat. In dit document wordt onder meer ingegaan op:

- benoemingseisen voor een lector (zie ook het kader op pagina 29);
- het belang van het stimuleren van krachtige onderzoeksgroepen en het belang van de verbinding met het werkveld en/of de maatschappij en met het onderwijs;
- de kwaliteitsborging op basis van het BKO met een toezichthoudende functie voor de Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO);
- de derde cyclus.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ingrid van Engelshoven, voegde de notitie bij haar brief aan de Kamer van 18 december 2020, betreffende de visie op het lectoraat. In de brief benoemt de minister dat zij het van belang vindt dat de invulling van de derde cyclus in het hbo anders is dan de promotie in het wo en dat er een onderscheidende titel gehanteerd zal worden.

Met betrekking tot de kwaliteitsborging noemt de minister naast de rol van het BKO en de CEKO expliciet het belang van Regieorgaan SIA en van samenwerking en afstemming tussen lectoraten, met het werkveld en met het onderwijs.

De minister eindigt de brief met de volgende woorden:

‘Met deze visie op wat een lectoraat is, wat lectoraten doen en hoe de kwaliteit ervan wordt geborgd wil ik bijdragen aan de profilering en de herkenbaarheid van lectoraten. Sinds de instelling van lectoraten in 2001 heeft een ontwikkeling plaatsgevonden, waarbij de focus is verschoven van capaciteitsopbouw naar de verdere professionalisering van lectoraten. Ik vind dit een positieve ontwikkeling die ik waar nodig zal blijven faciliteren en stimuleren. Ik vind het namelijk belangrijk dat lectoraten zich de komende jaren verder ontwikkelen en uitgroeien tot een volwaardig onderdeel van het kennisecosysteem.’

Bron: Kamerbrief over visie op het lectoraat d.d. 18-12-2020

3.1.3 Kwaliteitszorg

Wetenschappelijke integriteit

In 2018 was de Vereniging Hogeschool medeondertekenaar van de nieuwe Nederlandse gedragscode voor wetenschappelijke integriteit, waarin belangrijke principes als eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid worden geëxpliciteerd. Om uitvoering te geven aan de zorgplichten die hier aan verbonden zijn, heeft de Vereniging Hogescholen zich in 2020 aangesloten bij het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) als instantie voor een second opinion op dit gebied. Ook ondersteunt de Vereniging Hogescholen sinds 2020 het Netherlands Research Integrity Network (NRIN) om zo kennisdeling en netwerkvorming rond de zorgplichten op het gebied van wetenschappelijke integriteit voor de hogescholen te stimuleren.

Informatiemateriaal kwaliteitszorg

In samenwerking met het Landelijke Netwerk Kwaliteitszorg Onderzoek (LNKO) heeft de Vereniging Hogescholen een start gemaakt met het ontwikkelen van informatie-materiaal over verschillende aspecten van kwaliteitszorg in het praktijkgericht onderzoek. Daarbij wordt onder meer ingegaan op het samenstellen van een visitatie-commissie en het schrijven van een visitatierapport. Naar verwachting wordt (een deel van) het informatiemateriaal in de loop van 2021 gepubliceerd.

3.1.4 Derde cyclus

Derde cyclus aan kunsthogescholen

In maart 2020 verscheen het eindrapport van de verkenning naar de versterking van het praktijkgericht onderzoek aan kunsthogescholen. Bij de verkenning was een externe stuurgroep betrokkenen, met vertegenwoordigers uit het academisch onderzoek en de beroepspraktijk. Een derde cyclus wordt in het rapport genoemd als essentieel voor de verdere versterking van het onderzoek. Aan OCW wordt geadviseerd om een pilot voor een derde cyclus voor kunsthogescholen niet alleen regeltechnisch, maar ook financieel mogelijk te maken.

Thematische pilots hbo-breed

Eind 2020 is door de Vereniging Hogescholen een plan voor een hbo-brede pilot voor de *professional doctorate* opgesteld. Eén van de uitgangspunten van het plan is dat er niet per lectoraat of hogeschool, maar per thema (bijvoorbeeld energie, zorg of kunsten) door een cluster van hogescholen gewerkt zal worden aan een propositie voor een pilot, een zogenaamd *graduate network*.

De ontwikkeling van de derde cyclus zal plaatsvinden binnen een kader dat door de Vereniging Hogescholen is vastgesteld, om zo de herkenbaarheid en kwaliteit van een derde cyclus in het hbo te borgen.

Voor de landelijke kwaliteitsborging wordt een *Validatiecommissie Professional Doctorates* in het leven geroepen. Daarnaast wordt voor de pilotfase per thema een commissie ingesteld, waarbij voor het bewuste domein een opleidingsprofiel en beoordelingsmodel wordt vastgesteld. Deze commissie selecteert de lectoren die bevoegd zijn kandidaten te begeleiden en beoordeelt voor de start het plan en de startkwalificaties van de kandidaat. Er zullen daarnaast periodiek kalibratiesessies met lectoren uit de begeleidingspool plaatsvinden om de gezamenlijke normvinding te bevorderen.

3.1.5 Zichtbaarheid van het onderzoek

Tweede editie Atlas Impact met onderzoek

In 2020 is *de tweede editie van de Atlas Impact met onderzoek* gepubliceerd. De Atlas brengt in kaart hoe en waar invulling wordt gegeven aan de tien thema's uit de onderzoeksagenda *Onderzoek met Impact*. Het is een manier om vorm te geven aan de ambitie om aan belanghebbenden binnen het hbo overzicht te bieden van het uitgevoerde praktijkgericht onderzoek, ter bevordering van verdere onderlinge afstemming en samenwerking. Tegelijkertijd geeft de Atlas belanghebbenden van buiten het hbo inzicht in de focus, omvang en organisatie van het praktijkgericht onderzoek.

Open publiceren

In het overleg met andere kennisinstellingen over open publiceren is geconstateerd dat hogescholen ten aanzien van *open science* en in het bijzonder *open access* een ander tempo en andere referentiekaders hebben dan de academische partners.

Daarom is besloten tot het ontwikkelen van een eigen hbo-programma Open Science. Onderdeel van dit programma is het Nationaal Platform Praktijkgericht Onderzoek (NPPO). Het NPPO beoogt het praktijkgericht onderzoek van alle hogescholen beter zichtbaar, vindbaar en beschikbaar te maken. Aan het NPPO wordt gewerkt door de Vereniging Hogescholen, Regieorgaan SIA, HKI en SURF. In 2020 is een blauwdruk voor het platform opgeleverd en is in overleg met de eindgebruikers gestart met de ontwikkeling ervan.

Tweede ronde Deltapremie

In december 2020 is een oproep gepubliceerd voor het aandragen van kandidaten voor de Deltapremie 2021. Deze tweejaarlijkse prijs van € 500.000 wordt uitgereikt aan twee lectoren die het praktijkgericht onderzoek het meest succesvol op de kaart zetten. De winnaar wordt in november 2021 bekend gemaakt.

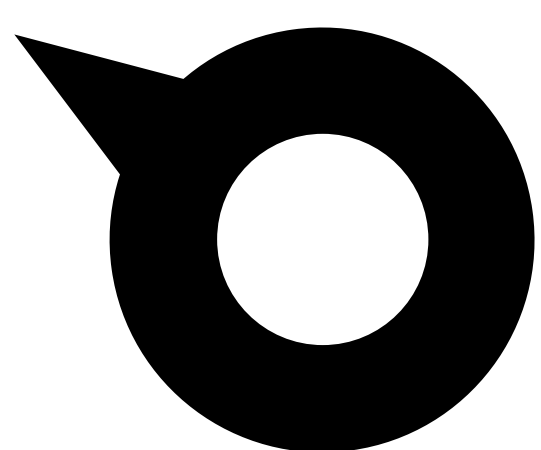
3.1.6 Internationaal

In 2019 richtten 14 hogescholen met internationale ambities gezamenlijk het platform UASNL op. In 2020 kreeg UASNL een eigen (Engelstalige) website en organiseerde haar eerste symposium. Vanwege de corona-maatregelen vond dit symposium online plaats. Premier Mark Rutte sloot het symposium af met een boodschap waarin hij het belang van het praktijkgericht onderzoek voor regionale ontwikkeling benadrukte:

'Universities of Applied Sciences are important players in the region. They connect theory and practice, ideas and implementation, research and applications. This makes them a linking pin spanning research and education, business and society. Together with the regional partners, they form the backbone for transitions we need to face. I whole heartedly welcome this regional engagement and wish the partners every success.'

Bron: Premier Mark Rutte tijdens het eerste UASNL symposium op 29 oktober 2020

DE METHODISCHE KWALITEIT VAN HET ONDERZOEK

Anka Mulder studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze werkte een tijd in het buitenland en bij de Technische Universiteit Delft, waar ze van 2013-2017 lid was van het College van Bestuur. Sinds 1 januari 2018 is Mulder voorzitter van het College van Bestuur van Saxion. Daar heeft zij onder meer strategie, onderzoek en valorisatie in haar portefeuille.

In 2020 is Mulder toegetreden tot het bestuur van de Vereniging Hogescholen. Ook daar heeft zij onderzoek in portefeuille. Zij heeft deze portefeuille overgenomen van voormalig Hogeschool-van-Amsterdam-voorzitter Huib de Jonge, die in 2020 met pensioen is gegaan.

Trots op het praktijkgericht onderzoek

Een korte kennismaking met Anka Mulder, portefeuillehouder onderzoek in het bestuur van de Vereniging Hogescholen

Als voorzitter van het College van Bestuur van Saxion kent Anka Mulder een drukke agenda. Toch vervult Mulder de rol van portefeuillehouder onderzoek met veel energie en vooral ook veel plezier. 'Hogescholen doen al zo'n twintig jaar praktijkgericht onderzoek, maar het blijft een jonge loot aan de boom, met nog veel ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Ik denk dat ik het daarom zo'n leuke portefeuille vind.'

Professional Doctorate

Eén van de nieuwe ontwikkelingen waar Mulder nauw bij betrokken is, is die van de Professional Doctorate (PD). 'Ik heb veel leuke en interessante discussies meegemaakt over de PD, zowel binnen de Vereniging als daarbuiten. En ik ben trots op het plan dat er nu ligt, met een derde cyclus die helemaal past bij waar het hbo voor staat!'

Het plan voor die derde cyclus past volgens Mulder uitstekend bij ontwikkelingen in het werkveld. Daarbij baseert zij zich onder meer op wat er speelt bij het Bouw en Techniek Innovatie Centrum en in het programma i-Government, waarin werkveld en kennisinstellingen – zowel universiteiten als hogescholen – samen werken aan complexe vraagstukken. Of het nu gaat om het verduurzamen van onze steden, het bereikbaar houden van de digitale overheid, of andere maatschappelijke uitdagingen. 'In beide trajecten is behoefte aan onderzoek dat in de praktijk is geworteld. De PD kan een belangrijke rol spelen bij het oplossen van de complexe vraagstukken die voorliggen.'

Financiering

Naast een eigen derde cyclus, ziet Mulder extra financiering als een belangrijke voorwaarde voor de verdere ontwikkeling van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen. Mulder baseert zich mede op een rapport van PWC, waarin wordt becijferd dat hiervoor per jaar 130 tot 270 miljoen euro extra nodig is. Wij vragen aan het nieuwe kabinet om de komende periode per jaar zo'n 200 miljoen euro extra vrij te maken voor praktijkgericht onderzoek. 'Een goede investering voor Nederland, want praktijkgericht onderzoek levert mooie innovaties op,' aldus Mulder.

Zij vindt het belangrijk dat als het geld wordt toegekend minimaal de helft via de eerste geldstroom zal worden verdeeld. 'Nu zijn onderzoeksgroepen té afhankelijk van de tweede en de derde geldstroom. Ik zie dat ook bij mijn eigen hogeschool: sommige groepen halen bijna driekwart van hun financiering uit de tweede en derde geldstroom. Dat is ontzettend knap, maar ook heel kwetsbaar.'

Mulder deelt het standpunt van de CEKO ten aanzien van het langer in stand houden van onderzoekseenheden. 'Maar structurele onderzoeksprogramma's vereisen structurele financiering. Die structurele financiering was er tot nu toe veel te weinig. Dan wordt het lastig om onderzoekers een vaste aanstelling te geven, te investeren in een lab dat jaren meegaat, of mensen in dienst te nemen voor administratieve en andere ondersteuning. En dat is wel nodig voor het ontstaan van robuuste onderzoeksgroepen.'

Toekomst BKO

Over de toekomst van het BKO doet Mulder geen uitspraken: 'Op dit moment wordt een werkgroep samengesteld die zich gaat buigen over het nieuwe BKO. Ik vind het niet aan mij om nu al uitspraken te doen over de invulling daarvan.'

Wel hoopt zij dat de CEKO vooralsnog blijft adviseren over hoe het beter kan. 'De concrete voorbeelden en adviezen die in de brancherapporten worden gegeven, vind ik zeer waardevol.'

Volgens Mulder hoort de kwaliteitszorg in het onderzoek net zo goed te zijn als in het onderwijs, maar niet hetzelfde. 'Voor het onderwijs bestaan er allerlei wettelijke kaders. Dat is anders bij onderzoek. Maar zo gewend als we zijn aan kwaliteitszorg in het onderwijs, zo zouden we het ook moeten zijn in het onderzoek.'

3.2 Externe ontwikkelingen

3.2.1 Visie op het lectoraat

In navolging van haar toezegging aan de Kamer van juni 2020, kwam minister Van Engelshoven met de Vereniging Hogescholen tot een eenduidige visie op het lectoraat. In paragraaf 3.1.2 van dit brancherapport is reeds kort ingegaan op deze visie.

3.2.2 Investeringsagenda voor onderzoek en innovatie

In december is vanuit de Kenniscoalitie – waar ook de Vereniging Hogescholen deel van uitmaakt – een Investeringsagenda voor onderzoek en innovatie 2021-2030 gepubliceerd.

In de Investeringsagenda wordt gepleit voor een jaarlijkse groei van de overheidsinvesteringen in onderzoek en innovatie van 300 tot 380 miljoen naar uiteindelijk 3% van het BBP. Deze investeringen zouden moeten gaan naar:

- verhoging van de basisfinanciering van kennisinstellingen;
- gerichte investeringen in onderzoeksfaciliteiten van nationaal en internationaal belang;
- verhoging van het budget voor de Open Competitie van NWO om excellent, baanbrekend onderzoek te stimuleren;
- verhoging van de middelen voor onderzoekssamenwerking in Europese partnerschappen;
- versterking van publiek-private samenwerking via het Kennis- en Innovatieconvenant;
- versterking van het nationale valorisatie-ecosysteem om onderzoeksresultaten sneller ter beschikking te stellen van midden-, klein- en grootbedrijf, start-ups en scale-ups en de maatschappij;
- een Nationaal Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie, naar Europees voorbeeld.

3.3 Corona-gerelateerde ontwikkelingen

Vanaf maart 2020 beheersten de gevolgen van de corona-pandemie vrijwel alles en iedereen. Ook in het praktijkgericht onderzoek bleven gevolgen niet uit. Zo bleek uit een analyse die de Vereniging Hogescholen in het voorjaar van 2020 deed dat tenminste de helft van de onderzoeksprojecten vertraging aan het oplopen was. Oorzaken van de vertragingen waren onder meer dat geen data kon worden verzameld en dat partners hun bijdrage in geld of menskracht niet konden leveren. Verder zijn in enkele gevallen visitaties uitgesteld of liep de bestuurlijke reactie op een visitatie vertraging op.

Maar er was niet alleen slecht nieuws voor het praktijkgericht onderzoek. Want het gebruik van digitale mogelijkheden voor het delen van kennis en het verzamelen van data nam in 2020 een vlucht. Ook gaven onderzoekers aan meer tijd te hebben voor het schrijven van (gezamenlijke) projectvoorstellen en artikelen. Bovendien hebben onderzoekers op vele manieren kunnen bijdragen aan het vinden van praktische

oplossingen voor corona-gerelateerde problemen en aan het duiden van de effecten van de pandemie. Enkele voorbeelden hiervan zijn opgenomen op de hierna volgende pagina's.

Mede naar aanleiding van de uitkomsten van de analyse van de Vereniging Hogescholen stelde Regieorgaan SIA ruim 12 miljoen euro extra financiering beschikbaar. Deze zogeheten Impuls-financiering kon worden aangevraagd voor het in stand houden van bestaande onderzoeksinfrastructuur, voor het ondervangen van problemen in lopende onderzoeksprojecten en voor het uitbreiden van City Deal onderzoeken met *Challenges* om studenten ook in corona-tijd een uitdagende leeromgeving te bieden.

De Vereniging Hogescholen heeft de uitkomsten van de analyse ook onder de aandacht gebracht van de ministeries en de Kenniscoalitie, met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, innovatieve MKB'ers en de kennisinstellingen in Nederland. Vanuit die Kenniscoalitie is vervolgens een gezamenlijke oproep gedaan voor investering in onderzoek en innovatie, gericht op de continuïteit van het kennisecosysteem en als impuls voor duurzame economische groei (zie ook 3.2.2).

Praktijkgericht onderzoek & corona

Door praktijkgericht onderzoek dragen hogescholen bij aan analyse, duiding en aanpak van de coronacrisis en de gevolgen ervan voor onze samenleving. In dit kader enkele voorbeelden, van afstand houden in de winkel tot koel blijven op de IC.

Liever een stip dan een streep

Welke aanpassingen passen winkels toe om hun klanten anderhalve meter afstand te laten houden? En werken deze aanpassingen?

Een stip werkt vaak beter dan een streep. En een afstand van 1,50 meter in de rij? Maak daar liever 2 meter van. Danica Mast, onderzoeker aan De Haagse Hogeschool, analyseert hoe winkeliers hun klanten aansturen in coronatijd.

Al heel snel na het ingaan van de eerste corona-maatregelen lanceerde zij de internetpagina [1meter50.nl](https://www.1meter50.nl). 'Ik was heel nieuwsgierig hoe winkeliers, die natuurlijk ook nog nooit eerder met deze richtlijnen werkten, het nu aanpakken.'

Omdat het Mast niet handig leek om zelf op pad te gaan en ter plekke allerlei rijen en winkelsituaties te vergelijken, heeft ze mensen gevraagd foto's toe te sturen. Op haar internetpagina staan inmiddels veel voorbeelden van allerhande strepen, vakken, stippen en cirkels.

Als onderzoeker binnen het lectoraat Gezonde Leefstijl in een Stimulerende Omgeving is Mast bekend met het idee van nudging: mensen verleiden om gewenst gedrag te vertonen door de omgeving zo in te richten dat de gewenste keuze ook de makkelijkste of meest voor de hand liggende keuze is.

Door corona kon haar geplande onderzoek niet doorgaan, maar het onderzoeken van de effecten van corona-maatregelen vormde een mooi alternatief met grote maatschappelijke meerwaarde: 'Als je winkels, straten, pleinen net even wat beter inricht, kan dat misschien voorkomen dat die ene besmette persoon anderen ziek maakt.

De veranderingen in de samenleving, die blijven voorlopig nog wel even. Alle reden om hier goed over te blijven nadenken, dus.'

Bron: [website AD](https://www.ad.nl) en [1meter50.nl](https://www.1meter50.nl) | Beeld: [1meter50.nl](https://www.1meter50.nl)

Van preventie naar veerkracht

De Hogeschool van Amsterdam heeft subsidie gekregen om de komende twee jaar onderzoek te doen naar het ontwerp van publieke ruimtes in tijden van Covid-19. In steden overal ter wereld worden maatregelen genomen om mensen voldoende afstand van elkaar te laten houden. Hoe kunnen deze interventies zo worden ontworpen dat ze ook bijdragen aan duurzamere en veerkrachtige buurten?

Vanuit het ZonMW COVID-19 programma

Maatschappelijke Dynamiek hebben Frank Suurenbroek (lector Bouwtransformatie) en Martijn de Waal (lector Civic Interaction Design) een half miljoen euro onderzoekssubsidie toegekend gekregen om met een internationaal consortium een antwoord te vinden op die vragen.

Veel van de maatregelen die de afgelopen maanden zijn genomen in de publieke ruimte zijn primair gericht op preventie van de verspreiding van het Covid-19 virus. Op het gras in parken verschenen cirkels, straten en stoepen werden afgezet, en via online druktemeters konden mensen voor het bezoek aan een gebied zien of er nog wel voldoende plek zou zijn. 'Dat zijn voor het overgrote deel nuttige maatregelen', zegt Frank Suurenbroek. 'Maar tegelijkertijd zijn het vooral tijdelijke preventie- en crowd-controlmaatregelen.'

In het project Van Preventie naar Veerkracht onderzoeken de lectoren hoe dergelijke interventies zo kunnen worden ontworpen dat ze ook bijdragen aan de kwaliteit van leven in de stad. Steden als Parijs en Milaan grijpen de crisis al aan om meer structurele veranderingen door te voeren in het ontwerp van de openbare ruimte, gericht op bijvoorbeeld het terugdringen van de auto en het leefbaarder maken van de stad. Suurenbroek en De Waal gaan onderzoeken hoe ook op buurtniveau vanuit een dergelijk perspectief interventies ontworpen en geïmplementeerd kunnen worden.

Bron: [website Hogeschool van Amsterdam](#) | Beeld: Hogeschool van Amsterdam

Sportinnovaties ingezet in de strijd tegen corona

Het behandelen van coronapatiënten op de Intensive Care is topsport. Door het dragen van beschermende kleding loopt de temperatuur van de zorgmedewerkers tijdens het werk behoorlijk op. Om hen koel te houden, worden koelvesten ingezet die ontwikkeld zijn in het project 'Thermo Tokyo'. Deze koelvesten waren oorspronkelijk bestemd voor topsporters die in het hete Tokio op de Olympische Spelen moeten presteren. Om de kennis die is opgedaan binnen het Thermo Tokyo-project in te kunnen zetten in de gezondheidszorg, is een aanvullend onderzoeksproject gestart.

Binnen dat project zijn verschillende koelstrategieën geëvalueerd om de hittestress voor, tijdens en na afloop van het sporten zoveel mogelijk te verkleinen. Hieruit blijkt dat toepassen van (de juiste) koelstrategieën de prestaties kunnen verbeteren.

Belangrijke uitkomsten voor het medisch personeel dat te maken heeft met hittestress. De IC-medewerkers die coronapatiënten helpen, draaien lange diensten in beschermende kleding met een hogere lichaamstemperatuur als gevolg. De koelvesten, een van de ontwikkelde koelmethode, worden nu ingezet zodat IC-medewerkers warmte kwijt kunnen raken en even op adem kunnen komen.

Het project is uitgevoerd door een samenwerkingsverband van onder andere het Radboudumc, de HAN University of Applied Sciences, Vrije Universiteit Amsterdam, Technische Universiteit Delft en NOC*NSF.

Bron: [website ZonMW](#) | Beeld: ZonMW

Zorgprofessionals op de been houden tijdens de coronapandemie

De coronapandemie zet zorgprofessionals in alle sectoren onder grote druk. Meer dan ooit is het van belang dat zorgprofessionals in en buiten de frontlinie zowel mentaal als fysiek gezond en inzetbaar zijn én blijven. Op basis van systematisch literatuuronderzoek over vergelijkbare virusuitbraken kwamen HU-lector Nienke Bleijenberg en collega-onderzoekers van het lectoraat Chronisch Zieken, het UMCU en THINC tot een pakket van praktische en eenvoudig te implementeren aanbevelingen, waarmee ziekenhuizen hun zorgprofessionals op de been kunnen houden.

‘We hebben ons gebogen over de vraag wat we kunnen leren van eerdere virusuitbraken zoals SARS, MERS en Ebola’, licht Nienke Bleijenberg toe. ‘Onze aanbevelingen gaan in op de weerbaarheid van zorgpersoneel, de duidelijke verdeling van taken

en verantwoordelijkheden én het werkpatroon en de werkomstandigheden gedurende een virusuitbraak. We pleiten vooral voor maatwerk. Zet bijvoorbeeld niet alleen een buddiesysteem op voor verplegend personeel en behandelend artsen, maar stel ook scherpe randvoorwaarden voor psychosociale ondersteuning én houd het thuisfront in het oog.’

‘Het resultaat van ons onderzoek is een set aan praktische en eenvoudig te implementeren aanbevelingen waarmee zorgorganisaties hun professionals maximaal kunnen beschermen tegen vermoeiende, stressvolle en emotionele werkomstandigheden. Zowel op korte als lange termijn.’

Bron: [website Hogeschool Utrecht](https://www.vh.nl/onderzoekcoronacrisis) | Beeld: Corné Sparidaens

Op [vh.nl/onderzoekcoronacrisis](https://www.vh.nl/onderzoekcoronacrisis) zijn meer voorbeelden van corona-gerelateerd onderzoek te vinden.

Kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek

Het gezamenlijke kwaliteitskader voor het praktijkgericht onderzoek (het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek, kortweg BKO) schrijft voor dat iedere onderzoekseenheid tenminste elke zes jaar moet worden gevisiteerd door een externe visitatiecommissie. Dit hoofdstuk start met een korte toelichting op het visitatieproces, inclusief de samenstelling van de visitatiecommissie en de standaarden aan de hand waarvan het onderzoek wordt beoordeeld. Daarna volgt een overzicht van de beoordelingen van de visitatiecommissies zoals opgenomen in de visitatierapporten die in 2019 aan de Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO) zijn voorgelegd.

4.1 Het visitatieproces

Het aangrijpingspunt bij visitaties is het onderzoek in een onderzoekseenheid. Een Hogeschool stelt zelf vast wat haar onderzoekseenheden zijn (zie ook paragraaf 4.2) en selecteert zelf een externe visitatiecommissie (zie ook paragraaf 4.3). De kern van een visitatie wordt gevormd door de beoordeling van de visitatiecommissie op de vijf standaarden (zie ook paragraaf 4.4).

Ten behoeve van de beoordeling door de visitatiecommissie wordt eerst een zelfevaluatie uitgevoerd door de betreffende onderzoekseenheid. In deze kritische reflectie wordt onder meer ingegaan op sterke en zwakke punten en verbetermaatregelen naar aanleiding van eerdere evaluaties.

De visitatiecommissie vormt zich op basis van deze zelfevaluatie / kritische reflectie en eventuele aanvullende stukken een beeld van de onderzoekseenheid en bereidt gesprekken met interne en externe betrokkenen voor. Deze gesprekken vinden plaats tijdens het één- of tweedaagse visitatiebezoek.

De secretaris van de commissie stelt een visitatierapport op, met daarin de oordelen van de commissie op de standaarden en een onderbouwing van hoe de commissie tot deze oordelen is gekomen, alsmede aanbevelingen voor verbetermaatregelen. De rapporten worden gepubliceerd via de zogenaamde CEKO-bank op de website van de Vereniging Hogescholen.

4.2 De onderzoekseenheid

Het BKO geeft geen exacte definitie van een onderzoekseenheid. Een onderzoekseenheid wordt globaal omschreven als een samenhangende groep onderzoekers die vanuit dezelfde missie hun onderzoek verrichten. Dit kunnen individuele lectoraten zijn, als kleinste eenheid, maar ook onderzoeksgroepen of kenniscentra met twee of (veel) meer lectoraten. In de praktijk komen verschillende varianten voor.

In het [Brancherapport 2019](#) reflecteert CEKO-voorzitter Frank van der Duijn-Schouten op de organisatie van het onderzoek en noemt daar het kunnen organiseren van een voor alle betrokkenen interessant onderzoekseminar als handzame indicator voor het bepalen wie een eenheid vormen (pagina 32-33 van het rapport).

Ten behoeve van het visitatieproces kan ervoor worden gekozen om kleinere, verwante onderzoeksgroepen bij verschillende hogescholen als één onderzoekseenheid te beschouwen en deze gezamenlijk te visiteren, of in ieder geval door dezelfde commissie te laten visiteren. Zie ook de hiernavolgende paragraaf.

Het BKO zegt niets over de (minimale) omvang van de aanstellingen van individuele onderzoekers. In hoofdstuk 6 van dit brancherapport doet de CEKO wel een aanbeveling op dit punt.

4.3 De visitatiecommissie

Een visitatiecommissie bestaat gewoonlijk uit drie tot vier leden: een voorzitter en twee tot drie commissieleden. Hogescholen zijn zelf verantwoordelijk voor het selecteren van de leden van de visitatiecommissie. De samenstelling van de visitatiecommissie is een belangrijke stap in het visitatietraject. Deze bepaalt in hoge mate de kwaliteit van de visitatie en van het visitatierapport en daarmee de waarde van het traject voor de (verdere) verbetering van de kwaliteit van het onderzoek. Zoals ook in het BKO wordt beschreven, is betrokkenheid van het College van Bestuur van de instelling hierbij dan ook essentieel.

Het BKO schrijft voor dat binnen de commissie expertise aanwezig dient te zijn vanuit relevante wetenschapsgebied(en), de beroepspraktijk en onderwijs. Naast expertise op één of meer voornoemde gebieden, is onafhankelijkheid een belangrijke vereiste voor commissieleden. De CEKO heeft in het brancherapport van 2019 nader toegelicht welke uitgangspunten gelden voor onafhankelijkheid van commissieleden. Deze toelichting wordt in hoofdstuk 5 (pagina 54 en 55) van dit rapport herhaald.

De commissie wordt ondersteund door een secretaris. Voor de secretaris is vooral belangrijk dat deze deskundig is op het gebied van kwaliteitszorg en rapporteren. Ook voor de secretaris geldt dat deze onafhankelijk moet kunnen rapporteren. Hier gelden echter andere uitgangspunten dan voor commissieleden. In hoofdstuk 5 van dit brancherapport licht de CEKO dit nader toe.

Naast de meest voorkomende constructie met een commissie van drie tot vier leden die één specifieke eenheid bij één hogeschool visiteert, zijn ook andere constructies mogelijk. Bijvoorbeeld één en dezelfde commissie die meerdere, verwante eenheden bij verschillende hogescholen visiteert. Deze constructie wordt in het BKO ook aanbevolen, omdat het ten goede kan komen aan de kwaliteit van de visitaties. De CEKO heeft hiervan nog geen voorbeelden gezien.

Een andere optie is een (veel grotere) commissie die alle eenheden binnen een hogeschool visiteert. In dat laatste geval participeert de voorzitter in alle visitaties en wordt deze steeds bijgestaan door dié leden van de commissie die voor een bepaalde eenheid relevante expertise hebben. Het voordeel van deze benadering is deze betere vergelijking tussen verschillende onderzoeksgroepen van één instelling mogelijk maakt en dat aan het onderzoeksbeleid op instellingsniveau extra aandacht kan worden geschonken. Tot nu toe heeft de CEKO hiervan één voorbeeld gezien.

4.4 Standaarden voor de beoordeling

Kern van de visitatie is de beoordeling van de kwaliteit aan de hand van vijf standaarden. De focus bij deze standaarden ligt op:

- 1 het onderzoeksprofiel en het onderzoeksprogramma;
- 2 de organisatie van de onderzoekseenheid;
- 3 de methodische kwaliteit van het onderzoek;
- 4 de resultaten en impact van het onderzoek;
- 5 de kwaliteitsborging.

Tabel 4 op pagina 43 bevat een overzicht van de standaarden. Een uitgebreide toelichting op de standaarden is te vinden in het [BKO](#).

Tabel 4 Kwaliteitsstandaarden volgens het Brancheprotocol Praktijkgericht Onderzoek 2016-2022

Standaard 1

De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren.

Standaard 2

De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk.

Standaard 3

Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek.

NB de Commissie Pijlman heeft in 2017 geconstateerd dat er behoefte is aan een nadere invulling van standaard 3 en geeft hiervoor in haar advies *Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek en het Lectoraat* een handreiking.

Standaard 4

De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van:

- de beroepspraktijk en de samenleving;
- onderwijs en professionalisering;
- kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.

Het onderzoek heeft in voldoende mate impact op de hiervoor omschreven gebieden.

Standaard 5

De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluaties uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig verbeteringen.

DE RESULTATEN EN IMPACT VAN HET ONDERZOEK

4.5 Beoordelingen per standaard

Tabel 5 bevat een overzicht van de door de visitatiecommissies gegeven oordelen op ieder van de vijf standaarden, alsmede het eindoordeel. Dit laatste voor zover dit expliciet is genoemd in het visitatierapport.

Het overzicht is gebaseerd op de inhoud van de visitatierapporten die zijn voorgelegd aan de CEKO in de periode januari 2020 tot en met december 2020. In totaal betrof het beoordelingen van 32 rapporten van 15 verschillende hogescholen⁵.

Enkele algemene constatering op basis van de cijfers voor 2020:

- Standaard 4, impact, wordt over het geheel genomen het best wordt beoordeeld, met twee excellente beoordelingen, 20 goede beoordelingen en geen enkele onvoldoende;
- Excellente beoordelingen zijn uitzonderlijk: slechts één onderzoekseenheid op meerdere standaarden een excellente beoordeling, alsmede een het eindoordeel excellent. Verder kregen twee onderzoekseenheden van twee verschillende hogescholen een excellente beoordeling op een enkele standaard.
- In 2020 heeft een aanzienlijk deel van de onderzoekseenheden (6 van de 33) een onvoldoende gekregen voor de kwaliteitszorg.

Tabel 5 Beoordelingen van visitatiecommissies op de vijf standaarden uit het BKO op basis van de visitatierapporten die in 2020 zijn voorgelegd aan de CEKO.

	Onvoldoende	Voldoende	Goed	Excellent	Geen oordeel
Standaard 1 <i>Profiel</i>	1	20	11	1	0
Standaard 2 <i>Organisatie</i>	1	19	12	1	0
Standaard 3 <i>Kwaliteit</i>	0	13	19	1	0
Standaard 4 <i>Impact</i>	0	11	20	2	0
Standaard 5 <i>Kwaliteitsborging</i>	6	27			0
Eindoordeel	0	11	4	1	17

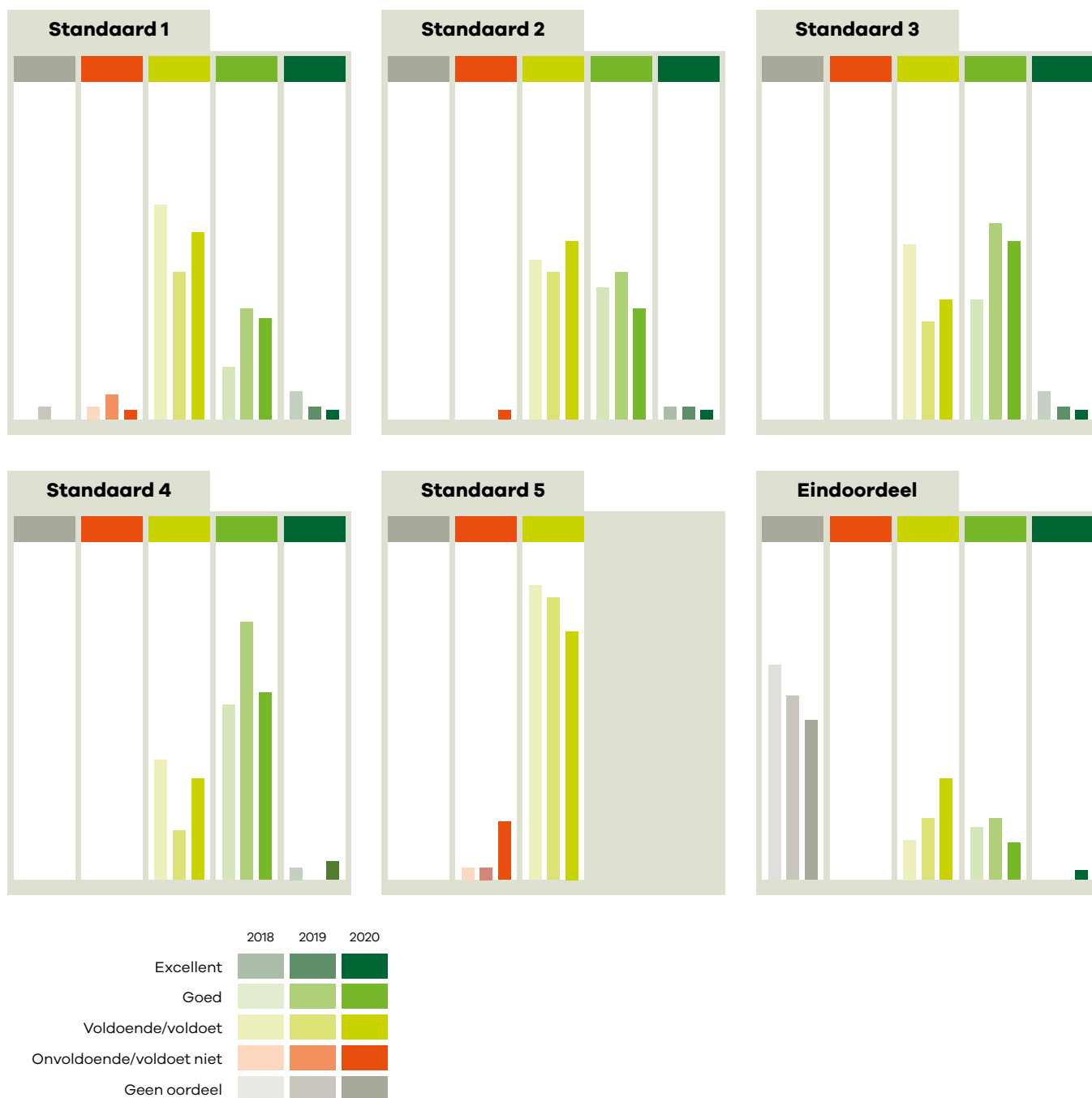
5 In 2020 zijn in totaal 32 visitatierapporten aan de CEKO voorgelegd. Daaronder waren twee visitatierapporten die reeds halverwege 2019 aan de CEKO waren toegezonden, maar door omstandigheden pas in 2020 zijn afgehandeld. Om vergelijking door de tijd (figuur 2) zuiver te houden, zijn de beoordelingen van het onderzoek uit de twee vertraagde visitatierapporten niet meegenomen in de cijfers voor 2020, maar toegevoegd aan de cijfers van 2019. Hetzelfde geldt voor de bevindingen van de CEKO.

Verder betrof één van de resterende 30 visitatierapporten feitelijk vijf visitaties van vijf aparte onderzoekseenheden. Eén van de onderzoekseenheden was echter dusdanig recent gestart, dat de visitatiecommissie concludeerde dat een beoordeling op alle standaarden nog niet mogelijk was. De overige vier onderzoekseenheden zijn wel volledig beoordeeld door de visitatiecommissie. In de overzichten met de beoordelingen op de vijf standaarden zijn deze vier apart meegenomen. Het totaal voor 2020 komt daardoor niet uit op 30, maar op 33.

Wellicht ten overvloede: in de overzichten in het volgende hoofdstuk (paragraaf 5.2 *Bevindingen van de CEKO*) komt het totaal voor 2020 wel uit op 30.

De minder positieve cijfers zeggen overigens niet per definitie dat de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek in den brede minder wordt. Het kan ook zijn dat visitatiecommissies in 2020 strenger zijn gaan oordelen, al dan niet naar aanleiding van eerdere brancherapporten. Een andere mogelijke verklaring is dat de uitkomsten van 2019 toevalligerwijs relatief positief waren en die van 2020 daardoor negatiever lijken dan ze feitelijk zijn. Ieder jaar worden immers andere onderzoekseenheden gevisiteerd. Op basis van de beschikbare informatie kan niet worden bepaald welke verklaring(en) van toepassing is of zijn.

Figuur 2 Percentuele vergelijking van de beoordelingen van de visitatiecommissies op de vijf standaarden uit het BKO, waarbij het jaartal staat voor het jaar waarin het visitatierapport is voorgelegd aan de CEKO.

4.5.1 *Standaard 1 Het onderzoeksprofiel en het onderzoeksprogramma*

Op deze standaard kreeg slechts één onderzoekseenheid een onvoldoende. Een krappe twee derde kreeg een voldoende, één derde een goed. Eén onderzoekseenheid kreeg een excellent.

Bij de onderzoekseenheid die een excellente beoordeling kreeg, besloot de visitatiecommissie hiertoe, omdat zij constateerde dat:

- de onderzoeksthema's robuust zijn;
- de onderzoeksthema's onmiskenbaar verbonden zijn met de strategische thema's van de eigen hogeschool;
- er bovendien een duidelijke verbinding is tussen de thema's en specifieke onderzoekslijnen en de grote en belangrijke ontwikkelingen in de regio; én
- de eenheid de ontwikkelingen bekijkt vanuit een breder, multidisciplinair en toekomstgericht perspectief.

Daarnaast constateerde de visitatiecommissie dat de onderzoekseenheid goed luistert naar het werkveld en de samenleving.

4.5.2 *Standaard 2 De organisatie van de onderzoekseenheid*

De verdeling van beoordelingen op deze standaard is vergelijkbaar met standaard 1: één onvoldoende, ruim de helft voldoende, één derde goed en één onderzoekseenheid kreeg een excellent.

De onderbouwing van de visitatiecommissie voor de excellente beoordeling:

De commissie beschouwt de relatief kleine, maar zeer slagvaardige en efficiënte organisatie als een voorbeeld voor andere onderzoekseenheden. De onderzoekseenheid beschikt over een heldere organisatiestructuur, die zorgt voor verbinding met de instituten en – mede door de netwerkmanagers – met de beroepspraktijk. Bovendien zorgt de matrixopzet voor een multidisciplinaire aanpak van vraagstukken. Dit zit ook in het DNA van de organisatie. Medewerkers weten elkaar te vinden, zijn zich bewust van hun rol in het grotere geheel en tonen verantwoordelijkheid voor hun werkzaamheden. De onderzoekseenheid betreft een groot aantal gekwalificeerde onderzoekers bij de werkzaamheden en er worden veel docenten en studenten ingezet voor onderzoek. Bovendien zijn veel promovendi aan het de onderzoekseenheid verbonden.

4.5.3 *Standaard 3 De methodische kwaliteit van het onderzoek*

Op deze standaard wordt gemiddeld beter gescoord dan op de eerste twee standaarden: geen onvoldoendes en ruim meer dan de helft van de onderzoekseenheden kreeg een goede beoordeling. Eén onderzoekseenheid kreeg een excellent.

Argumenten van de visitatiecommissie voor excellente beoordeling op deze standaard:

- Er is in de jaren 2014 tot en met 2019 door de lectoraten veelvuldig gepubliceerd in vakbladen en peer-reviewed tijdschriften, wat de commissie beschouwt als een belangrijke graadmeter voor goed uitgevoerd onderzoek.
- De lectoraten participeren ook in onderzoek dat vanuit een universiteit is aangevraagd en vice versa. Het feit dat de lectoraten in staat zijn geweest een substantiële hoeveelheid projecten aan te trekken uit externe fondsen vindt de commissie ook een goede indicator voor de kwaliteit van het onderzoek.
- De wijze waarop is geborgd dat onderzoeken volgens juridische en ethische normen worden uitgevoerd verdient een compliment.

4.5.4 *Standaard 4* De resultaten en impact van het onderzoek

De gemiddelde beoordeling op deze standaard is vergelijkbaar met die op standaard 3: geen onvoldoendes, ruim meer dan de helft een goed en twee excellente beoordelingen.

Bij de ene onderzoekseenheid die een excellente beoordeling op deze standaard kreeg, noemde de visitatiecommissie als argumenten:

- de inbreng van het lectoraat bij diverse curriculumvernieuwingen is groot;
- uit de documentatie komt naar voren dat ontwikkelde instrumenten landelijk in het werkveld worden gebruikt en gedeeld;
- uitgevoerd onderzoek en door het lectoraat ontwikkelde inzichten vinden bijna altijd hun weg in publicaties in vak- en wetenschappelijke tijdschriften, alsook in een reeks van boeken voor het werkveld.

Bij de andere onderzoekseenheid noemde de visitatiecommissie als argumenten:

- de wijze waarop de eenheid onderzoek en onderwijs op structureel samenbrengt tot één gezamenlijke activiteit; een daadwerkelijke win-winsituatie;
- de wijze waarop de lectoren de studenten én tevens de promovendi begeleiden bij hun onderzoek. Daar komt bij dat de thema's die de lectoraten adresseren, terugkomen in het onderwijs; in minors, masters en ook langzaamaan in majors;
- in elk onderzoek staat de gebruiker van de gebouwde omgeving centraal (bewoners, werknemers, reizigers). Dit is een voorwaarde om impact te genereren. Daar komt bij dat voor elk onderzoek goed wordt nagedacht over de verspreiding van de ontwikkelde kennis en/of producten;
- de kwaliteit en omvang van de netwerken dragen sterk bij aan de externe uitstraling en impact;
- op wetenschappelijk gebied levert de onderzoekseenheid ook een respectabele bijdrage. Met regelmaat publiceren onderzoekers in (internationale) tijdschriften en verzorgen zij presentaties tijdens seminars en symposia.

4.5.5 *Standaard 5* Kwaliteitsborging

Bij veruit de meeste onderzoekseenheden – 27 van de 33 – constateerde de visitatiecommissies dat de kwaliteitsborging voldoet.

In één visitatierapport was de visitatiecommissie uitzonderlijk positief over de kwaliteitszorg, met als argumenten onder meer:

- de heldere, ambitieuze, maar realistische KPI's;
- het structurele (viermaandelijkse) stand-van-zaken-overleg met het College van Bestuur;
- het eigen kwaliteitshandboek onderzoek, dat onder meer een *midterm review* met betrokkenheid van externen voorschrijft;
- de goede opvolging van de aanbevelingen die uit de afgelopen midterm review zijn voortgekomen;
- de zeer gestructureerde inrichting en uitvoering van de PDCA-cyclus in het algemeen.

4.5.6 Eindoordeel

Ook bij de in 2020 voorgelegde rapporten ontbrak in veel gevallen – 17 van de 33 – een eindoordeel. Daar waar er wel een eindoordeel is gegeven, was dit in alle gevallen een voldoende of meer.

Eén onderzoekseenheid kreeg het eindoordeel excellent. Deze onderzoekseenheid kreeg ook op de standaarden 1, 2 en 4 excellente beoordelingen. De visitatiecommissie ziet haar eindoordeel echter niet alleen als een logische 'gemiddelde berekening' van de beoordelingen van de vijf losse standaarden. Zij acht de onderzoekseenheid bij uitstek een voorbeeld van een succesvolle en inspirerende onderzoekseenheid en benoemt daarbij als argumenten:

- zowel intern als extern uitstekend gepositioneerd;
- aangesloten op de regionale beleidsagenda, het regionale werkveld en het internationale kennisdomein;
- een bewonderenswaardige aantal promovendi;
- een aanmerkelijke hoeveelheid externe financiële middelen;
- een heldere strategie en een slagvaardige en efficiënte organisatie;
- een grote impact in het onderwijs, waar alle studenten en vele docenten van profiteren;
- een bovenmatige doorwerking van onderzoek naar het werkveld.

Kwaliteitszorg in het praktijkgericht onderzoek

Kwaliteitszorg in het algemeen is gericht op het continu handhaven en verhogen van de kwaliteit van een product of dienst, door middel van cyclisch evalueren en verbeteren. Beoordeling van de kwaliteitszorg is een standaard onderdeel van het visitatieproces. Op basis van de visitatierapporten en de bestuurlijke reacties daarop, houdt de Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO)⁶ toezicht op de uitvoering van het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO), met als doel de kwaliteitszorg in het praktijkgericht onderzoek te verbeteren. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de bevindingen van de CEKO op basis van de in 2020 voorgelegde visitatierapporten en de bestuurlijke reacties daarop.

5.1 Beoordeling van de beoordeling

De CEKO richt zich niet op het beoordelen van de kwaliteit van het onderzoek zelf, maar op de beoordeling van de kwaliteit het visitatierapport en de bestuurlijke reactie daarop. Bij de beoordeling kijkt de CEKO naar:

- 1 frequentie van visitaties (historie);
- 2 samenstelling van visitatiecommissies (deskundigheid en onafhankelijkheid);
- 3 consistentie van de evaluatie, aanbevelingen en oordeel op de vijf standaarden en eindoordeel;
- 4 inhoudelijk oordeel per standaard en motivatie die tot het oordeel leidt, inclusief concrete voorbeelden van sterke / zwakke punten;
- 5 concrete aanbevelingen per standaard aan onderzoekseenheid en hogeschool;
- 6 inhoudelijk reactie op het rapport door het College van Bestuur en andere bestuurlijk verantwoordelijken.

De CEKO koppelt haar bevindingen in algemene termen terug middels het jaarlijkse brancherapport. De CEKO geeft in principe geen individuele terugkoppeling aan hogescholen of onderzoekseenheden. Alleen als de CEKO signaleert dat er bij een hogeschool structureel op een heel andere wijze wordt gevisiteerd dan is bedoeld in het BKO, gaat de CEKO in gesprek met die individuele hogeschool. Dit is in 2020 niet gebeurd.

⁶ Een overzicht van de leden van de CEKO is te vinden in bijlage 1.

5.2 Bevindingen van de CEKO

5.2.1 Beoordeling visitatierapporten en bestuurlijke reacties

Tabel 6 geeft een overzicht van de oordelen van de CEKO voor de 30⁷ rapporten die in 2020 zijn voorgelegd. Daaruit blijkt dat bijna 90% van de rapporten als eindoordeel een voldoende of goed heeft ontvangen. Slechts 4 rapporten (afkomstig van 2 verschillende hogescholen) kregen een onvoldoende. De kwaliteit van de aanbevelingen wordt het vaakst goed bevonden (19 van de 30 rapporten).

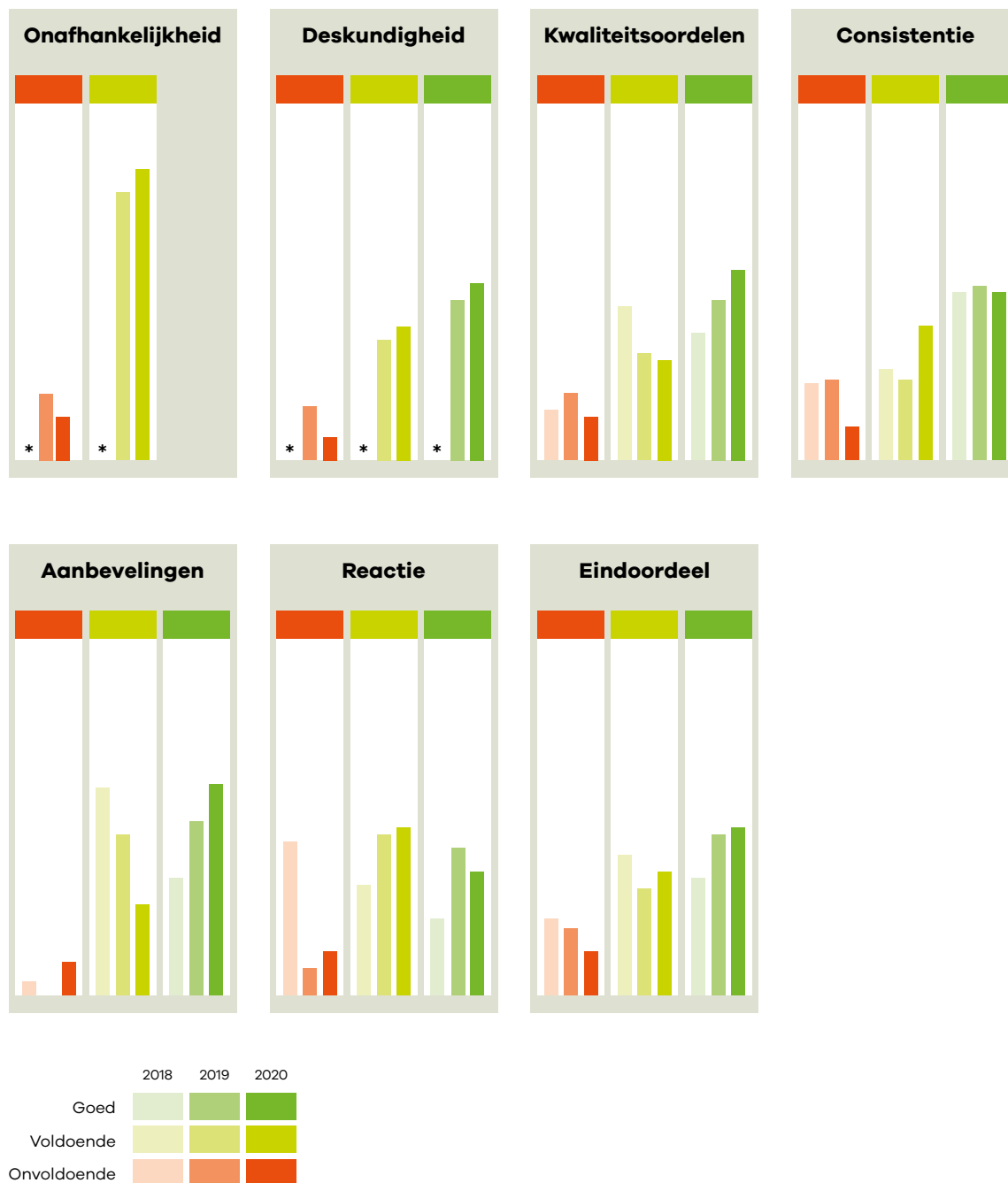
Tabel 6 Beoordelingen visitatierapporten en bestuurlijke reacties door de CEKO

	onvoldoende	voldoende	goed
Onafhankelijkheid van de leden van de visitatiecommissies	4	26	*
Deskundigheid van de visitatiecommissies	2	12	16
Gemotiveerde kwaliteitsoordelen op de visitatiestandaarden	4	9	17
Consistentie tussen kwaliteitsoordelen en inhoud van het visitatierapport	3	12	15
Kwaliteit van aanbevelingen	3	8	19
Kwaliteit van de reacties op de aanbevelingen door onderzoekseenheid en College van Bestuur	4	15	11
Eindoordeel	4	11	15

* In 2020 heeft de CEKO besloten om voor de onafhankelijkheid enkel nog onderscheid te maken tussen voldoet niet (onvoldoende) en voldoet (voldoende).

7 Zie de voetnoot op pagina 45 voor een toelichting op dit aantal.

Figuur 3 Percentuele vergelijking van de beoordelingen van de CEKO van de visitatierapporten en de bestuurlijke reacties, waarbij het jaartal staat voor het jaar waarin het visitatierapport is voorgelegd aan de CEKO

* In 2018 registreerde de CEKO enkel een totaaloordeel over de visitatiecommissie, waarbij zowel de onafhankelijkheid als de deskundigheid werden meegewogen. Vergelijking van de cijfers van 2018 met die van 2019 en 2020 is daardoor niet mogelijk en de cijfers van 2018 zijn daarom niet opgenomen in deze tabel.

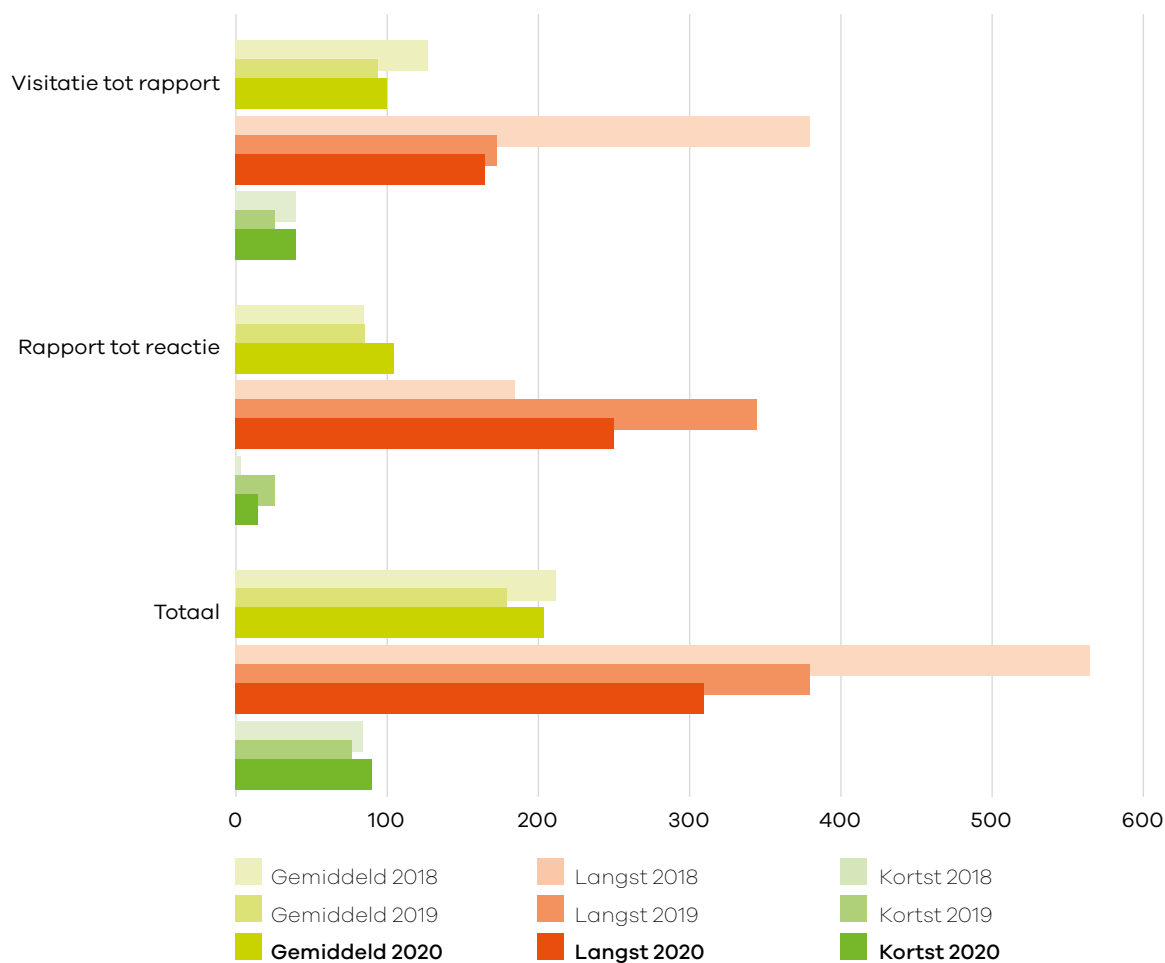
Naast de kwaliteit van het visitatierapport en van de bestuurlijke reactie daarop, kijk de CEKO ook naar de doorlooptijd van het traject. Dit omdat het voor goede kwaliteitszorg belangrijk is dat stappen in de kwaliteitszorgcyclus binnen redelijke termijnen worden afgehandeld.

Vanuit het BKO geldt geen maximale termijn voor het opleveren van het visitatierapport, noch voor de bestuurlijke reactie daarop. In het brancherapport 2019 heeft de CEKO wel de aanbeveling gedaan om voor beide stappen een maximale termijn van 12 weken aan te houden.

Van de in 2020 voorgelegde visitatierapporten werden er 13 binnen die termijn van 12 weken opgeleverd. Bij drie daarvan volgde de bestuurlijke reactie ook binnen 12 weken. De gemiddelde doorlooptijd bedroeg in 2020 bijna 30 weken. Dat is meer dan het gemiddelde van ruim 25 weken in 2019. Van tenminste 5 visitatierapporten is bekend dat de bestuurlijke reactie vertraging heeft opgelopen als gevolg van de corona-pandemie.

Figuur 4 geeft een overzicht van de gemiddelde, langste en kortste doorlooptijden voor de in 2018, 2019 en 2020 voorgelegde visitatierapporten.

Figuur 4 Doorlooptijden in dagen: van de visitatie tot aan oplevering van het visitatierapport en de daaropvolgende bestuurlijke reactie

In de hiernavolgende paragrafen worden de bevindingen van de CEKO per criterium nader toegelicht.

5.2.2 Frequentie van visitaties

Het BKO heeft als uitgangspunt dat onderzoekseenheden minimaal één keer per zes jaar worden gevisiteerd. Het BKO geeft geen minimale termijn voor het in stand houden van een onderzoekseenheid of een onderzoeksprogramma. De praktijk wijst uit dat veel onderzoekseenheden binnen zes jaar worden omgevormd of opgeheven, waardoor de kwaliteitszorgcyclus niet goed tot haar recht kan komen. In het brancherapport van 2019 heeft de CEKO daarom aanbevolen om eenheden en programma's langer in stand te houden. Effect van deze aanbeveling valt echter pas over enkele jaren te verwachten.

Uit de in 2020 voorgelegde visitatierapporten bleek ook dat er nog altijd veel dynamiek is rondom de inrichting van onderzoekseenheden. Met als gevolg dat het wederom voor veel eenheden de eerste keer was dat zij in de nieuwe vorm werden gevisiteerd. Omdat in veel visitatierapporten weinig tot niets gezegd is over voorgaande vormen, heeft de CEKO in veel gevallen niet expliciet kunnen beoordelen of een voorgaande vorm de afgelopen zes jaar is gevisiteerd, welke aanbevelingen bij een eventuele vorige visitatie zijn gedaan en wat daarmee is gebeurd.

De CEKO hecht echter wel veel waarde aan het zichtbaar zijn van de historie, omdat dit een essentieel onderdeel is van goede kwaliteitszorg. Daarbij gaat het dan zowel om wannéér de vorige visitatie heeft plaatsgevonden als om wat er met de aanbevelingen van die visitatie is gebeurd.

Daar waar wel informatie is verstrekt, constateert de CEKO dat over het algemeen serieus wordt omgegaan met aanbevelingen.

5.2.3 Onafhankelijkheid leden visitatiecommissie

Sinds 2019 geeft de CEKO aparte beoordelingen ten aanzien van de afhankelijkheid en deskundigheid van de leden van de visitatiecommissie. Dit omdat het hier twee te onderscheiden kwaliteitskenmerken van de visitatiecommissie zelf betreft. Immers, een onvoldoende vanwege (schijn van) afhankelijkheid betekent niet dat een visitatiecommissie niet deskundig zou zijn en anderzijds kan voldoende deskundigheid een bepaalde vorm van afhankelijkheid niet compenseren.

De CEKO hanteert voor de beoordeling van de onafhankelijkheid van de leden van de visitatiecommissies dezelfde uitgangspunten als die welke de NVAO hanteert voor de leden van onderwijsvisitatiecommissies.

Dit betekent dat de leden:

- ten minste vijf jaar geen directe of indirecte banden hebben gehad met de instelling of opleiding die zij beoordelen, die kunnen leiden tot belangenverstremming of de schijn daarvan;
- niet in dienst zijn van of zakelijke belangen hebben in de organisatie die, al dan niet in opdracht van een instelling, de beoordeling organiseert;
- ten minste vijf jaar geen advieswerk hebben verricht ten behoeve van de te beoordelen opleiding of in een ander verband binnen de instelling, waarvan het resultaat onderwerp van de beoordeling kan zijn.

Daarnaast dienen de leden een onafhankelijkheidsverklaring te tekenen en dient deze verklaring beschikbaar te worden gesteld aan de CEKO⁸.

Met ingang van 2020 beoordeelt de CEKO de onafhankelijkheid enkel met een voldoende of onvoldoende (voldoet of voldoet niet). Het ontbreken van een onafhankelijkheidsverklaring en (schijn van) afhankelijkheid zijn ieder apart redenen voor een onvoldoende.

In 2020 heeft de CEKO vier maal geconstateerd dat een voorzitter in dienst was van een commerciële toetsingsorganisatie die ook de secretaris leverde, wat zij – in lijn met het tweede uitgangspunt – onwenselijk acht.

Verder ontbraken de onafhankelijkheidsverklaringen bij een aantal rapporten, waardoor de CEKO in eerste instantie tot een onvoldoende oordeel kwam. Na herhaaldelijk verzoek zijn de verklaringen alsnog ontvangen en heeft de CEKO haar oordeel bijgesteld naar een voldoende.

5.2.4 Deskundigheid van de visitatiecommissie

Bij iets meer dan de helft (16) van de 30 visitatierapporten is de deskundigheid naar oordeel van de CEKO goed aangetoond. Daarbij is de CEKO onder meer zeer positief over de internationale deskundigheid die bij enkele visitatiecommissies nadrukkelijk zichtbaar was, en over voorzitters die zowel ervaring met visitaties als inhoudelijke deskundigheid meebrengen. In twee gevallen oordeelde de CEKO dat deskundigheid onvoldoende is aangetoond. In de 12 overige rapporten is de deskundigheid voldoende aangetoond. Deze getallen zijn vergelijkbaar met vorig jaar.

5.2.5 Gemotiveerde kwaliteitsoordelen op de visitatiestandaarden

Ook op dit criterium beoordeelde de CEKO iets meer dan de helft (17) van de 30 rapporten met een goed. Daarbij is de CEKO onder meer zeer positief over het opnemen van een organigram in het visitatierapport, waardoor duidelijk zichtbaar is op basis waarvan de visitatiecommissie haar conclusies ten aanzien van de (kwetsbaarheid van de) organisatieonderdelen trekt. Ook het opnemen van een overzicht van het gepresenteerde onderzoeksmateriaal, het uitgebreid ingaan op de geëxpliciteerde onderzoekstandaarden – meer dan alleen een verwijzing naar het BKO of de gedragscode wetenschappelijke integriteit – alsmede het benoemen van de netwerkpartners waarmee een visitatiecommissie heeft gesproken – naast de uitkomsten van die gesprekken – ziet de CEKO als positieve punten. Al deze elementen maken dat het visitatierapport goed op zichzelf te lezen is en dat het voor de lezer navolgbaar is waarom een visitatiecommissie tot haar conclusies is gekomen.

⁸ Omdat het visitatierapport openbaar wordt gemaakt, worden de onafhankelijkheidsverklaringen omwille van de privacy van commissieleden sinds 2019 niet meer als bijlage in het visitatierapport opgenomen, maar apart aan de CEKO aangeboden.

In vier van de 30 rapporten waren dusdanig weinig details opgenomen dat het voor de lezer niet navolgbaar is hoe een visitatiecommissie tot haar conclusie is gekomen. De CEKO beoordeelde deze rapporten op dit criterium daarom met een onvoldoende. De overige 9 rapporten werden met een voldoende beoordeeld. Deze getallen zijn een lichte verbetering ten opzichte van voorgaande jaren.

5.2.6 Consistentie tussen kwaliteitsoordelen en inhoud van het rapport

Nog altijd komt het voor dat een visitatiecommissie (stevige) kritiek heeft op een bepaalde standaard en toch tot een positief oordeel op die standaard komt. Visitatiecommissies lijken relatief vaak een goede beoordeling te geven, terwijl de genoemde verbeterpunten suggereren dat een voldoende passender zou zijn geweest. Of in sommige gevallen zelfs een onvoldoende. De CEKO heeft namelijk meerdere malen geconstateerd dat een visitatiecommissie dezelfde aanbevelingen doet als een vorige visitatiecommissie, een doodzonde in een goede PDCA-cyclus, maar dat de visitatiecommissie desondanks een voldoende geeft op standaard 5, kwaliteitszorg.

De CEKO ziet echter wel verbetering: slechts drie van de 30 rapporten (10%) kregen een onvoldoende vanwege een grote mate van inconsistentie, tegen ongeveer een kwart in voorgaande jaren. De helft van de rapporten kreeg een goede beoordeling op dit aspect. Dat is vergelijkbaar met voorgaande jaren.

5.2.7 Kwaliteit van de aanbevelingen

Bijna tweederde van de rapporten kreeg op dit criterium een goede beoordeling, een duidelijke verbetering ten opzichte van vorig jaar. Deze rapporten bevatten heldere, niet voor meerdere uitleggen vatbare aanbevelingen. In enkele gevallen worden de aanbevelingen niet alleen genoemd in het betreffende hoofdstuk, maar komen zij ook (samengevat) terug in het slothoofdstuk. Dit draagt naar mening van de CEKO positief bij aan de overzichtelijkheid van het rapport.

Wat soms nog wel verduidelijking behoeft, is aan wie de aanbevelingen zijn gericht: aan de onderzoekseenheid, het College van Bestuur of nog anders.

5.2.8 Kwaliteit van de reacties op de aanbevelingen

Over het algemeen zijn de reacties op de aanbevelingen inhoudelijk van goede kwaliteit. Het College van Bestuur blijkt echter niet altijd een actieve rol te hebben bij het opstellen ervan. Dat verklaart voor een groot deel de minder positieve beoordelingen van de CEKO: bestuurlijke betrokkenheid is van begin tot einde van het visitatieproces gewenst.

Daarnaast heeft de CEKO de indruk dat de kwaliteitsmedewerker die betrokken was bij het opstellen van een visitatierapport in een aantal gevallen eveneens betrokken was bij het opstellen van de reactie daarop. Dit acht de CEKO niet wenselijk.

Daarnaast blijft de doorlooptijd een aandachtspunt, met slechts 10 van de 30 rapporten waarvoor de bestuurlijke reactie binnen de geadviseerde 12 weken bleef.

5.2.9 Eindoordeel

De helft van de 30 aan de CEKO voorgelegde rapporten kreeg als eindoordeel goed. Daarbij viel het de CEKO op dat alle rapporten die zij bovengemiddeld goed vond, zijn opgesteld met ondersteuning van één en dezelfde externe partij.

Zes rapporten, afkomstig van twee hogescholen, werden met een onvoldoende beoordeeld. Deze getallen weerspiegelen een verdere verbetering ten opzichte van voorgaande jaren, zoals deze ook door de CEKO wordt ervaren.

5.2.10 Algemene bevindingen

De stijgende lijn in de kwaliteit van de kwaliteitszorg die de CEKO in voorgaande jaren heeft waargenomen, lijkt zich ook in 2020 te hebben doorgezet. Tegelijkertijd constateert de CEKO dat er grote verschillen zijn tussen hogescholen. En dat de hogescholen die de kwaliteitszorg al goed op orde hadden, over het algemeen verdere verbetering laten zien, terwijl de hogescholen die minder goed presteerden niet of nauwelijks verbetering laten zien.

DE KWALITEITSBORGING

Conclusies en aanbevelingen van de CEKO

De Commissie Evaluatie Kwaliteit Onderzoek (CEKO) houdt toezicht op de uitvoering van het BKO en doet aanbevelingen met als doel de kwaliteitsborging van het praktijkgericht onderzoek te verbeteren. De visitatierapporten en de bestuurlijke reacties daarop vormen de basis voor de aanbevelingen van de CEKO. In het vorige hoofdstuk zijn de belangrijkste bevindingen op basis van de in 2020 voorgelegde rapporten en reacties daarop behandeld. In dit hoofdstuk komen de conclusies en aanbevelingen die daaruit voortvloeien aan bod. Daarnaast doet de CEKO in dit hoofdstuk aanbevelingen voor het nieuwe BKO, dat in 2022 van kracht zou moeten worden.

6.1 Conclusies

Op basis van de bevindingen in 2020 komt de CEKO tot de onderstaande conclusies ten aanzien van de kwaliteitszorg in het praktijkgericht onderzoek.

Ten aanzien van de visitatierapporten:

- Over het geheel genomen is de kwaliteit van de visitatierapporten verder verbeterd en is deze inmiddels van een zeer behoorlijk niveau, inclusief een aantal rapporten van zeer hoog niveau.
- De rapporten van zeer hoog niveau zijn zeer geschikt om als voorbeeld te dienen voor anderen, bij de aanbevelingen voor visitatiecommissies op pagina 61 worden deze rapporten daarom expliciet genoemd;
- Naast de positieve uitschieters waren er ook in 2020 weer enkele negatieve uitschieters;
- In de minder goed beoordeelde rapporten is de onderbouwing van de oordelen vaak erg summier;
- Ook is er soms een moeilijk te begrijpen discrepantie tussen hoeveelheid kritiek dan wel lof en het positieve dan wel negatieve oordeel;
- Het veelal ontbreken van de historie van de onderzoekseenheid in de visitatierapporten, maakt dat de CEKO vaak niet kan beoordelen of er voldoende frequent wordt gevisiteerd. En hoewel een toelichting op de opvolging van aanbevelingen uit voorgaande visitaties een standaard onderdeel zou moeten zijn van iedere volgende visitatie (ook als deze maar een deel van de onderzoekseenheid betreffen), wordt hier in visitatierapporten vaak maar weinig of zelf niets over gezegd.

Ten aanzien van de visitatiecommissies:

- In een aantal gevallen was de onafhankelijkheid van commissieleden op basis van de informatie in het visitatierapport niet vast te stellen. Dit mede doordat onafhankelijkheidsverklaringen niet direct bij het visitatierapport waren aangeleverd;
- Deskundigheid van commissieleden wordt over het algemeen goed aangetoond, maar in enkele gevallen was deze door niet volledige en/of zeer beknopte cv's niet vast te stellen op basis van enkel het visitatierapport;
- De samenstelling van commissieleden was in een aantal gevallen niet optimaal door het ontbreken van commissieleden uit het beroepenveld en/of collega hogescholen en/of academische wereld;
- Ook was vaak niet duidelijk of tenminste één lid voldoende ervaring had op het gebied van het audit proces en verslaglegging daarvan. Dit is geen vereiste vanuit het BKO, maar wordt wel geadviseerd door de CEKO (zie ook paragraaf 6.2).

Ten aanzien van de bestuurlijke reacties:

- De bestuurlijke reacties zijn ten opzichte van vorig jaar inhoudelijk verder verbeterd, maar er zijn nog altijd aandachtspunten. Zo wordt soms te selectief op enkele aanbevelingen ingegaan en ontbreekt een beschrijving van wat er met een andere aanbevelingen wordt gedaan (wie, wat, wanneer);
- Ook gebeurt het dat de reactie wordt overgelaten aan de gevisiteerde onderzoekseenheid, zonder dat het College van Bestuur een eigenstandig oordeel geeft.

Ten aanzien van planning en realisatie:

- De gemiddelde tijd tussen visitatie en publicatie van het visitatierapport is toegenomen ten opzicht van vorig jaar en in de meeste gevallen geldt dat de aanbevolen maximale periode van 12 weken wordt overschreden;
- Ook voor de gemiddelde tijd tussen publicatie en bestuurlijke reactie geldt dat deze is toegenomen ten opzichte van vorig jaar en dat in de meeste gevallen de aanbevolen maximale periode van 12 weken wordt overschreden;
- In 2020 zijn geen rapporten aan de CEKO voorgelegd van visitaties die na het uitbreken van de corona-pandemie en de daaropvolgende lockdown(s) hebben plaatsgevonden. Of en hoeveel visitaties er sinds maart 2020 hebben plaatsgevonden, is niet bekend, maar op basis van de analyse van de Vereniging Hogescholen wordt verwacht dat er zeker gevolgen zijn voor de visitatieplanning.

Kwaliteitszorg in het algemeen:

- Verbetering van kwaliteitszorg vraagt een cultuuromslag. Een deel van de hogescholen heeft dit goed opgepakt;
- Er lijkt echter een trend te zijn dat de hogescholen die hun kwaliteitszorg al redelijk tot goed op orde hadden, verdere verbetering laten zien, terwijl hogescholen die eerder al minder goed presteerden, geen verbetering laten zien, terwijl juist daar meer professionalisering noodzakelijk is;
- Een duidelijk signaal dat de kwaliteitszorg zeker niet overal op orde is, is het feit dat het voorkomt dat in twee opeenvolgende visitaties dezelfde aanbeveling wordt gedaan, een doodzonde in een goede PDCA-cyclus. Toch hebben onderzoekseenheden de afgelopen jaren op standaard 5 slechts zeer beperkt onvoldoende gescoord. Dit roept de vraag op wat dit zegt dat over de kwaliteit van de visitatiecommissies/visitatierapporten.

6.2 Aanbevelingen

Op basis van deze conclusies doet de CEKO een aantal aanbevelingen, gericht aan de verschillende partijen binnen het hoger beroepsonderwijs die direct of indirect invloed hebben op de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek: de visitatiecommissies, de Vereniging Hogescholen, de Colleges van Bestuur van individuele hogescholen, en de individuele onderzoekseenheden.

Deze overlappen voor een deel met de aanbevelingen die in eerdere brancherapporten zijn gedaan. Korthedshalve verwijzen naar de brancherapporten van 2018 en 2019 acht de CEKO echter niet wenselijk, omdat zij eraan hecht dat dit rapport los van vorige edities kan worden gelezen.

6.2.1 Aanbevelingen aan de visitatiecommissies

- Er geldt vanuit het BKO geen maximale termijn voor de oplevering van het definitieve visitatierapport. Het aanhouden van een maximale termijn van 12 weken tussen visitatie en het opleveren van de definitieve versie van het rapport is echter aan te bevelen, zodat iedereen de visitatie nog (redelijk) goed in herinnering heeft.
- Een visitatierapport moet zelfstandig leesbaar zijn. Verwijs daarom niet korthedshalve naar het zelfevaluatierapport, maar laat relevante informatie uit het zelfevaluatierapport (eventueel kort samengevat op hoofdlijnen) terugkomen in het visitatierapport.
- Het BKO stelt dat in het zelfevaluatierapport moet worden aangegeven welke verbetermaatregelen er zijn genomen naar aanleiding van de vorige visitatie. Ook in elk visitatierapport zou moeten worden ingegaan op de vraag wat er met de uitkomsten van de vorige evaluatie is gedaan (historie), ook als die uitkomsten hebben geleid tot opheffing van een voorganger van de huidige onderzoeksgroep, of als een eenheid is opgegaan in een andere vorm of groter geheel. De vaststelling of er opvolging is gegeven aan de uitkomsten van voorgaande visitaties is een belangrijke indicator of er in te visiteren organisatie sprake is van een doorleefde en geïnstitutionaliseerde verbeter cultuur.
- Er zijn voorbeelden van zeer goede rapporten beschikbaar⁹. Neem één of enkele van deze rapporten door als onderdeel van de voorbereiding op een visitatie. In 2020 zijn de volgende rapporten (zeer) goed beoordeeld:
 - Hogeschool Rotterdam – KC Creating 010;
 - Hogeschool Van Hall Larenstein – Food & Dairy;
 - NHL Stenden Hogeschool – Onderzoeksgroep Maritiem;
- De jaarlijkse brancherapportages bevatten een overzicht van wat er goed gaat en wat er beter kan. Neem tenminste de meest recente rapportage door als onderdeel van de voorbereiding op een visitatie.

Zowel de visitatierapporten als de brancherapporten zijn te vinden op de website van de Vereniging Hogescholen.

⁹ Met (zeer) goed wordt hier bedoeld op de kwaliteit van het visitatierapport, de CEKO geeft geen oordeel over de kwaliteit van het onderzoek.

6.2.2 Aanbevelingen aan de Vereniging Hogescholen

- Maak op het niveau van de Vereniging Hogescholen verder werk van de formulering van kwaliteitscriteria en kwaliteitsindicatoren voor het praktijkgericht onderzoek. Organiseer het gesprek hierover op domeinniveau (bijvoorbeeld: agro & food, bètatechniek, economie, gezondheidszorg, kunst, onderwijs en sociale studies).
- Maak op het niveau van de Vereniging Hogescholen afspraken over wat er van het bestuur verwacht wordt. Daarbij kan worden gedacht aan het initiëren van jaarplannen per domein, het opzetten van onderlinge *benchmark* activiteiten, het beschikbaar maken van trainingsmateriaal, het opzetten van *communities* voor kwaliteitsmedewerkers en/of het initiëren van *peer audits* binnen een domein.
- Ga door met de ontwikkeling van trainingsmateriaal voor leden van visitatiecommissies, colleges van bestuur, lectoren. Overweeg daarbij de eventuele meerwaarde van inzet van externe partijen die reeds ervaring hebben met het trainen van visitatiecommissieleden voor het hoger onderwijs.

6.2.3 Aanbevelingen aan de (Colleges van Bestuur van) individuele hogescholen

- Wees van begin tot einde betrokken bij het visitatieproces.
- In geval er behoefte is aan algemeen advies ten aanzien van visitaties en/of kwaliteitszorg, raadpleeg een (externe) deskundige. Ook via het Landelijk Netwerk Kwaliteitszorg Onderzoek kan mogelijk advies worden ingewonnen. Vanwege haar toezichthoudende rol in de kwaliteitszorg, kan de CEKO echter niet optreden als adviseur voor individuele hogescholen.
- Vanuit het BKO wordt vereist dat er in de commissie deskundigheid is in de vorm van peers (lectoren en onderzoekers) en stakeholders, representatief voor de beroepspraktijk, het praktijkgericht onderzoek en het onderwijs en dat de secretaris bij voorkeur ervaring heeft met evaluatieprocessen in het praktijkgericht onderzoek. De CEKO adviseert de volgende aanvullende criteria:
 - Tenminste één lid van de commissie (anders dan de secretaris) heeft ervaring met de inrichting en rapportage van het visitatieproces en is hiervoor geaccrediteerd;
 - De commissieleden inclusief de voorzitter hebben relevante en aantoonbare ervaring, kennis en/of reputatie betreffende de inhoud van het te visiteren domein;
 - De onafhankelijkheid moet onomstotelijk en gedocumenteerd vastgesteld kunnen worden;
 - Voor de secretaris geldt dat deze wel in dienst kan zijn van de betreffende hogeschool, maar niet direct werkzaam zou moeten zijn voor het College van Bestuur en dus niet betrokken is bij het opstellen van de bestuurlijke reactie.
- Overweeg om onderzoekseenheden van verschillende hogescholen binnen eenzelfde domein gezamenlijk te laten visiteren. Dit stimuleert ook het van elkaar leren aangaande *best practice* en leerpunten. Het BKO laat expliciet ruimte om vanwege inhoudelijke en/of efficiency redenen meerdere onderzoekseenheden te combineren in één visitatie.
- Hanteer dezelfde richtlijnen als de NVAO bij het rekruteren van de leden van een visitatiecommissie. Dit betekent onder meer dat de rol van externe expertise

bureaus zou moeten worden beperkt tot logistiek en het secretariaat van de visitatiecommissie om te voorkomen dat (schijn van) afhankelijkheid ontstaat tussen opdrachtgever en uitvoerder.

- Wees zorgvuldig bij het opstellen van een reactie op het visitatierapport: ga inhoudelijk op alle aanbevelingen in (ook als wordt besloten er geen opvolging aan te geven) en wees concreet in het benoemen van wie wat gaat doen en wanneer.
- Houd voor de bestuurlijke reactie een termijn van maximaal 12 weken aan.
- Kwaliteitsontwikkeling is gebaat bij continuïteit. Onderzoeksgroepen zouden voor langere tijd in stand gehouden moeten worden om ruimte te geven aan (verdere) kwaliteitsverbetering.

6.2.4 Aanbevelingen aan de onderzoekseenheden:

- De aanbevelingen aan visitatiecommissies om deze brancherapportage alsmede één of meer visitatierapporten door te nemen als onderdeel van de voorbereiding op een visitatie, geldt ook voor de onderzoekseenheden.
- Wees kritisch op het concept evaluatierapport: vraag om meer toelichting als onduidelijk is hoe een commissie tot een oordeel is gekomen of wat precies wordt bedoeld met een bepaalde aanbeveling.
- Laat een deskundige op het gebied van kwaliteitszorg meelezen om te bepalen of het rapport van voldoende kwaliteit is om de onderzoekseenheid te helpen de eigen kwaliteit verder te verbeteren. Iemand die niet direct bij het visitatietraject betrokken is geweest, zal ook beter kunnen beoordelen of een rapport zelfstandig leesbaar is.
- Organiseer periodiek tussentijdse evaluaties (*friendly peer reviews*) met collega's binnen de eigen hogeschool of vanuit het domein.

6.3 Aanbevelingen voor een nieuw BKO

Het huidige Brancheprotocol loopt tot 2022. De CEKO is van mening dat het BKO een belangrijke uniformerende werking heeft. Zij acht het dan ook wenselijk dat er ook na 2022 een gezamenlijk protocol is.

In het overleg dat de CEKO in 2020 met de Vereniging Hogescholen heeft gehad, is reeds kort gesproken over een nieuw protocol. De CEKO is gaarne bereid een reactie te geven op een concept versie van het nieuwe BKO. De CEKO doet in ieder geval onderstaande aanbevelingen voor het nieuwe protocol.

6.3.1 Algemeen

- Onderzoek welke interventies universiteiten hebben ondernomen om de kwaliteitszorg te verbeteren (zij hebben in het verleden een flinke slag gemaakt). Betrek ook het nieuwe SEP-protocol (van kracht per 2021) in de discussie over een nieuw BKO.
- Betrek eventueel ook de Vlaamse tegenhanger van de Vereniging Hogescholen, de VLORHA, in het proces.

- Overweeg een premie of prijs voor onderzoekseenheden die de kwaliteitszorg zeer goed op orde hebben.
- Zorg voor langetermijnbeleid betreffende onderzoek; gedegen en kwalitatief hoogwaardig onderzoek is gebaat bij continuïteit van de lectoraten. Geef onderzoeksgroepen daarom voldoende ontwikkeltijd om de kwaliteit op peil te brengen en beperk de looptijd van een lectoraat niet op voorhand tot 4 of 8 jaar. Een lectoraat hoeft ook niet gekoppeld te zijn aan de persoon van de lector.
- Zorg ook voor voldoende ruime aanstellingen van onderzoekers: de onderzoekscapaciteit van een eenheid is vaak opgebouwd uit veel zogenaamde *deci-fte's*, docent-onderzoekers die voor maar 0,2 of minder fte zijn aangesteld voor onderzoek. Dergelijke aanstellingen laten relatief weinig ruimte voor kwaliteitszorg.

6.3.2 Standaarden

De CEKO acht de huidige standaarden passend, maar is wel van mening dat deze her en der verduidelijking behoeven:

- maak specifiekere beschrijvingen van de standaarden, dit zou ook moeten bijdragen aan een scherpere argumentatie voor een oordeel op een standaard. Een alternatief om van het hoge abstractieniveau naar concretere invulling te komen, kan zijn om de beschrijvingen niet (veel) specifieker te maken, maar om deze nader te specificeren aan de hand van voorbeelden uit de praktijk, vergelijkbaar met jurisprudentie in het juridische domein;
- wees helder over wat echt onacceptabel is, bijvoorbeeld twee maal achter elkaar dezelfde verbeterpunten.

Verder zou de Vereniging Hogescholen kunnen overwegen om diversiteit – denk aan gender, leeftijd, etnische en culturele achtergrond – nadrukkelijker een plaats te geven in het nieuwe BKO. Eén en ander in lijn met de huidige inzichten in de invloed van diversiteit op kwaliteit. Dit zou bijvoorbeeld kunnen passen onder standaard 2.

Daarnaast kan in het nieuwe BKO nadrukkelijker worden benoemd dat een College van Bestuur op onderdelen instructies mee kan geven aan een visitatiecommissie met betrekking tot één of meer (onderdelen van) standaarden, zogenaamde *Terms of Reference*, bijvoorbeeld met betrekking tot onderzoeksmethodiek, kwaliteitszorg of impact.

6.3.3 Visitatiecommissies

Een externe visitatiecommissie is een geschikt middel om zicht te houden op de kwaliteit, met daarbij de volgende aanbevelingen:

- stimuleer (gedeeltelijk) gezamenlijke visitaties bij groepen met een vergelijkbare onderzoeksfocus;
- stel strengere eisen aan de kwalificaties van de commissie als geheel: kennis van inhoud én van kwaliteitszorg;

- zorg voor beschikbaarheid van trainingen en/of trainingsmateriaal voor commissieleden en secretarissen. Maak hierbij eventueel gebruik van de expertise die externe partijen op dit vlak hebben;
- stel strengere eisen aan de onafhankelijkheid van de commissieleden (in lijn met de uitgangspunten van de NVAO).

6.3.4 Visitatierapporten

- Vereis dat een visitatierapport zelfstandig leesbaar is, waarbij nadrukkelijk ook aandacht is voor de historie van de onderzoekseenheid inclusief eerdere visitaties en daaruit voortgekomen aanbevelingen en opvolging daarvan (al dan niet van delen van de huidige onderzoekseenheid).
- Bepaal een uiterste termijn voor de oplevering van het visitatierapport en de bestuurlijke reactie daarop.
- Maak het niet alleen een verplicht onderdeel van het zelfevaluatierapport, maar ook van het visitatierapport om in te gaan op (aanbevelingen uit) vorige visitaties en hoe hiermee is omgegaan.

6.3.5 Rol nieuwe CEKO

- Als er voldoende vertrouwen is in de zelfregulerende functie van de hogescholen met betrekking tot de kwaliteitszorg, is een orgaan als de CEKO niet meer nodig. Op dit moment lijkt dit echter nog niet aan de orde.
- De CEKO zou geen advies moeten gaan geven aan individuele hogescholen, om haar rol als toezichthouder te kunnen voortzetten.

6.3.6 Brancherapport

Zorg ervoor dat cijfers sneller beschikbaar zijn. Stel verplicht welke cijfers standaard in het jaarverslag moeten worden opgenomen, zodat deze kunnen worden verwerkt in het brancherapport.

6.3.7 Rol Vereniging Hogescholen

Maak op het niveau van de Vereniging Hogescholen afspraken over wat er van het bestuur verwacht wordt. Daarbij kan worden gedacht aan het initiëren van jaarplannen per domein, het opzetten van onderlinge *benchmark* activiteiten, het beschikbaar maken van trainingsmateriaal, het opzetten van *communities* voor kwaliteitsmedewerkers en/of het initiëren van *peer audits* binnen een domein.

Bijlage 1 Leden CEKO

Frank van der Duijn Schouten (voorzitter)

Frank van der Duijn Schouten is opgeleid als wiskundige aan de Vrije Universiteit Amsterdam en heeft ruime ervaring in het bestuur van instellingen van hoger onderwijs. Zo was hij rector van Tilburg University en van de Vrije Universiteit Amsterdam en decaan van drie faculteiten van de Erasmus Universiteit Rotterdam (Filosofie, Economie en Geschiedenis, Cultuur & Communicatie). Vaak maakte hij deel uit van visitatiecommissies die tot taak hadden de kwaliteitszorgsystemen van instellingen van hoger onderwijs in Vlaanderen en Nederland te beoordelen. Hij was toezichthouder bij Fontys Hogescholen en maakt thans deel uit van de Raad van Toezicht van de Universiteit Utrecht. Per 1 januari 2021 is hij tevens interim rector van de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Kathelijne van Kammen

Kathelijne van Kammen is directielid en plaatsvervangend directeur bij de Politie-academie, met de portefeuilles onderwijs en onderzoek. Zij werkte eerder bij de Universiteit Utrecht en de HAN University of Applied Sciences o.a. als programmamanager en directeur, en was voorzitter van het Sectorale Advies College Sociale Studies. Zij heeft ruime ervaring met kwaliteitszorg en met de verbinding tussen hoger beroepsonderwijs en praktijkgericht onderzoek.

Sandra van Thiel

Sandra van Thiel was tot begin 2020 hoogleraar bestuurskunde en vice-decaan onderzoek van de Faculteit Managementwetenschappen aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. Sinds mei 2020 is zij hoogleraar publiek management aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Zij brengt verschillende expertises in binnen de CEKO: ze geeft les in onderzoeksmethoden en heeft persoonlijk ervaring met onderzoekvisitaties, zowel als lid van visitatiecommissies maar ook als directeur van een onderzoeksinstituut dat recent werd gevisiteerd.

Jos Willems

Jos Willems werkte bij het IOWO op het terrein van onderwijsvernieuwing en kwaliteitszorg en was daarvan ook directeur. Van 2002 tot 2010 was hij lid van het college van bestuur van Zuyd Hogeschool, met als portefeuilles onderwijs, onderzoek, studentzaken en kwaliteitszorg. Hij is voorzitter en lid geweest van visitatiecommissies en panels voor instellingstoetsen kwaliteitszorg in Nederland en de accreditatie van opleidingen in Nederland en Vlaanderen.

Sikko Wittermans

Sikko Wittermans is werkzaam binnen ASLML als Vice-President Development & Engineering (D&E). In deze hoedanigheid is hij verantwoordelijk voor het Engineering cluster Mechanical Development en lid van de ASML D&E directie. Daarvoor werkte hij bij Philips Electronics en Océ in diverse (internationale) R&D management functies. In de periode 2009-2017 was hij lid van de Raad van Toezicht en de audit commissie van Fontys Hogescholen.

Juni 2021

Vereniging Hogescholen
Prinsessegracht 21
2514 AP Den Haag
Telefoon (070)

vereniginghogescholen.nl
@Ver_Hogescholen

